לישנא קלילא

סיכום בקצרה לתלמוד ירושלמי עם ביאור הגרח"ק זצוקללה"ה

יבמות פו. - כתובות כז: | ע"פ סדר ש"ס ירושלמי עוז והדר | גליון 50

פו מדוע ניגף אביה במלחמתו עם ירבעם, כ' 'ולא עצר כח ירבעם עוד בימי אביה ויגפהו ה' וימות' וכיון דאין לפרש דהיינו ירבעם, לפי שמלך עוד ב' שנים אחר מיתת אביה כמבואר בפסוקים, י"ל **דהיינו אביה**, י"מ הטעם שמת אביה **לפי שחישד** פי' ביזה **את ירבעם ברבים**, כדכ' שאמר לו אביה 'ואתם המון רב ועמכם עגלי הזהב אשר עשה לכם ירבעם לאלהים', וי"מ שמת אביה **על שביזה את אחיה השילוני כדכ'** 'ויקבצו אליו אנשים בני בליעל' פי' אביה קרא על אחיה השילוני שהיה אצלו ירבעם, וי"מ שמת אביה **שבאה ע"ז לידו ולא ביערה כדכ'** 'וירדוף אביה אחרי ירבעם וילכד ממנו ערים את בית אל ואת בנותיה' וע"ז שהניח ירבעם היתה בבית אל, וכ' 'וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בדן' עד שגלו לשם עשרת השבטים.

אין מעידין על מת אלא על פרצוף פנים עם החוטם **אף שיש סימנים בגופו** דסימנים משתנים אחר מיתה, ולר"ת מעידין בטב"ע, וכן לא מהני סימנים בכליו דחייש' לשאלה, אבל השבת אבידה מחזירים, ושאני מת דהם סימנים שעשויים להשתנות.

עד מתי מעידין על הכרת מיתה, לת"ק אין מעידין אלא תוך ג' ימים דצורת המת משתנה אחר ג' ימים, **ולר"י בן בבא** אין כל בנ"א והמקומות שוים, י"א דאין הלכה כר"י בן בבא, וי"א דהלכה כמותו ומעשה בא' שנפל לירדן ועלה לאחר יד' יום והכירוהו ע"י שצרפתו ציצה ושמרה על מראהו, **והשיאו את אשתו** ובבבלי איתא דבהא אף רבנן מודו.

ג' ימים הראשונים הנפש מהלכת על הגוף שמא תחזור, ולאחר ג' ימים אישתני זיו אפו והולכת לה, ולאחר ג' ימים הכרס נבקעת על פניו ואומרת הא לך מה שגזלתה וחמסתה ונתת בי דכ' 'וזריתי פרש על פניכם ואפי' פרש חגיכם' פי' אפי' אכילה של יו"ט אם אכל שלא לש"ש, **ובאותה שעה** 'אך בשרו עליו יכאב ונפשו תאבל' ומבואר בלשון המדרש דעיקרו של אבל ביום השלישי, וע"ע מו"ק פ"ג ה"ה.

אין מעידין אלא על ודאי מת והאם חייש' לנס, ואף אם ראוהו מגויד מנותח ומלא פצעים חבורות חרב, דיש לחוש שחתכו בחרב מלובנת ומתוך המכוה חיה המכה, וכן אף אין מעידין על צלוב תלוי על עץ, שמא עברה שם מטרונא והצילתו, וכן אין מעידין על חיה אוכלת בו שמא ריחמו עליו מהשמים.

נפל לבור אריות אין מעידין עליו שמא נעשה לו נס כדניאל, וכן נפל לכבשן האש שמא נעשה לו נס כחנניה מישאל ועזריה, הנה בתוס' מבואר דהך ברייתא אתיא כר"מ להלן ה"ה דסמכינן על מעשה ניסים, אבל לרבנן לא, אבל הראשונים הביאו את הירו' בסתמא [והרשב"א כ' דאף ר"מ אינו סומך על מעשה ניסים], ומבואר בבבלי דפעמים אינם רעבים, ואפשר דאף רבנן מודו, ושמא גם כבשן האש יש מקום הצלה קצת, ובקר"א מצדד דניסים שנעשו סמכינן עליהם, אבל ילה"ק דהנה אמרו נפל לבור מלא נחשים ועקרבים, **לר"י בן בבא** אין מעידין שמא חבר היה שיודע ללחוש ואין מזיקין אותו, ומשמע דלרבנן מעידין אף דהיה כן אצל יוסף ואף אי לא ס"ל לירו' שהיה בבור של יוסף נחשים ועקרבים קשיא דזיל בתר טעמא שחיות ואש אין שולטות באיש שלם.

נפל ליורה רותחת של מים או שמן, לת"ק אין מעידין עליו דחייש' שנתזו על האש וכבו לאש, **ולר' אבא** של מים אין מעידין עליו כנ"ל ושל שמן מעידין דאדרבה השמן מרבה את האש.

פט"ו ה"ד

האם סומכין על מעשה ניסים ודין מים שאין להם סוף, לר"מ בין מים שיש להם סוף ובין שאין להם סוף אשתו אסורה, ומעשה באדם שנפל לבור ועלה לאחר ג' ימים, **ולר' יוסה** אין סומכין על מעשה ניסים ומעשה בסומא שירד עם מושכו מוליכו ושהו כדי שתצא נפשם והתירו נשותיהם, וכן אמרו לר"מ דאין סומכין על מעשה ניסים ואמרו בבבלי כיון דאין אדם חי ג' ימים בלא שינה, [וכ' הרשב"א דאף ר"מ מודה דאין סומכין על מעשה נס אלא דהביא ראיה דאפשר לחיות במים ודחוהו דא"א בלא נס], וכן ס"ל לחכמים דדוקא מים שאין להם סוף חייש' שעלה שם, אבל מים שיש להם סוף אשתו מותרת.

אמר רבי מעשה בב' שירדו לפרוש מצודות בירדן ועלת ערב ראה א' פתח מערה, וחברו עמד על פתחה בכדי שתצא נפשו, ועשו הספד בביתו, ולמחרת בא ובבבלי מסיים דאמר רבי כמה גדולים חכמים שאמרו דמים שאין להם סוף אין מעידין עליו, והיינו דהיה חלק מהמערה מעל פני המים, ובירו' דלא סיים אפש"ל דס"ל דהוי מעשה ניסים, אבל להלן מסיים הכי, ר"ע אמר שעשה מפרש בים הגדול וראה ספינה ששקעה והצטער על ת"ח אחד ר"מ שהיה שם, וכשבא למגיזה מבוא ושביל של קפודקיא א"נ מעבר של קופדקיא התחיל ר"מ לשואלו שאלות, וכששאלו ר"ע כיצד ניצל, אמר שגל לקחו לגל וניצל, ואמר ר"ע גדולים חכמים שאמרו מים שאין להם סוף אשתו אסורה, ושיש להם סוף מותרת, ואמרו אם הים גליני בלא גלים, והביט לד' רוחות אשתו מותרת.

שילשלוהו לים ועלה בידם רק רגלו שהיה קשור לחבל, א"נ העלו במצודה וידעו שהיא רגלו ע"י סימן מובהק, אמרו חכמים מהארכובה ולמטה לא תנשא אשתו דאינו טריפה, ושמא יצא במקום רחוק, ומהארכובה ולמעלה תנשא לאחר יב' חודש דהוי טריפה, וטריפה חי עד יב' חודש, ומעשה שרצו לחתוך ספוגים להוציאו ומצאוהו שולחני בעכו.

פט"ו ה"ה

פז מסל"ת בעדות מיתה, שמע מנשים שמת פלוני תנשא אשתו, וכן שמע קול מקוננות מיבבתו בין המתים אין עדות גדולה מזו.

שמע מממוני המלך, אין מאמינים להם דחייש' שאמרו כן להתפאר ואפי' אמרו שאחרים הרגוהו, אבל השומע מבי"ד של ישראל שמת או נהרג פלוני, תנשא אשתו.

ר' יהודה אמר דאף קטנים מסל"ת משיאין על פיהם, בין שנתכוין התינוק להעיד ובין שלא נתכוין.

לשונות שאין משיאין ע"פ, אבד פלוני אפש"ל שאבד ממונו א"נ שאיבד דרכו בעולם, נתרי פלוני אפש"ל דנשר ממנו מאכל וי"ג נתרז פלוני והיינו שהתריז מאכל, פלוני אינו בעולם אפש"ל דנשתבשה דעתו וכאינו בעולם.

שקעה ספינתו בים, אי"ז עדות דאפשר שאינו בתוכה וכמעשה שהיה.

כוונה לעדות בגוי, לר' יהודה בן בבא המתכוין להעיד אינו נאמן, אבל אם לא נתכוין מאמינים לו, וגדר מתכוין, לר' יוחנן כל שמזכירין לו אשה שמדברים על העגונה, ולר"ל כל ששואלים אותו היכן פלוני ור"ה לא הסכים לעשות כר"ל כשאמרו לו שלשים וכמה זקנים לעשות כר"ל י"מ ע"פ הנ"ל דהיה ר"ה מיקל אפי' כששואלים אותו, ובמרדכי פי' דלר"ל אפי' הזכירו אשה כל שלא שאלו אלא אמר מעצמו נאמן, ור"ה החמיר וכן משמע להלן ה"ט.

כוונה לעדות בישראל, לר"י בן בבא ישראל בעי כוונה לעדות ואמרו דאין הלכה כמותו, וכן אמרו ר' שמואל ור' אבהו ור"ע בר אחא בשם ר' יסא דאין בודקין עדי מיתה בדרישה וחקירה, אבל לר"ט בעי דו"ח דהגיע עד לר"ט שיודע שם אדם שמת מחמת שהיו בדרך והלך אדם להבריח את הגייס ואמר העד שהוא כאריה, ואמר שאכן שמו יוחנן בן יונתן אריה ורצה ר"ט לבודקו ע"י שבלבלו וא"ל יפה אמרת ששמו יונתן בן יוחנן אריה, והשיב העד שאמר יוחנן בן יונתן אריה ולא יונתן, ואי"ל דעשה כן ר"ט רק לכתחילה, כיון דתניא דר"ט פליג וש"מ דאי"צ לחקור אפי' לכתחילה.

פט"ו ה"ו

עוד בעדות מיתה, מעידין לאור הנר והלבנה אף שלא רואים אלא ע"י אור זה, משיאין ע"פ בת קול פי' קול שנשמע פלוני מת אף שאין רואה אותו ומעשה בא' שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת, והלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו, וכן התירו בצלמין א' שאמר שהוא פלוני בן פלוני ונשכו נחש והרי הוא מת.

באיזה אופן צריך שיראו בבואה של אדם בעדות, ה"מ דהתירו בשמיעת קול במתני' פי' ר' יונתן כשראו בבואה של אדם פי' צל האדם, ובבבלי מבואר דבעי צל של צל, שאי"ז לשדים [אבל צל יש להם], וה"מ בשדה אבל בעיר אי"צ, והא דתני המושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתו, כותבים ונותנים על פיו, וה"מ כשראו בבואה של אדם, אף דבור הוא בעיר, ובעיר לא שכיחי מזיקים, י"ל דמזיקים שכיחי בבורות כבשדות.

כיצד מעידים על מסית וניסת הדיוטות, [אבל אם היו חכמים לא יאמינו לזה], מחביאים ב' עדים בבית פנימי, ומעמידים נר ושומעים את קולו שאומר לניסת כששואלו מה אמר, וכן עשו לבן סטרא בלוד שהכמינו לו ב' ת"ח שלא יהיו אף הם מוסתים, והביאו לבי"ד וסקלוהו, והא דלא סגי בשמיעת קולו, כיון דאף במתני' דיד"ן לא סגי בשמיעת קולו אלא מחמת שאמר את שמו, אבל במסית אם ישאלו לשמו, יש לחוש שיברח ויסית אחרים עמו ויש לעיי' מה הק' הירו' מהיתר אשת איש דהקילו בה משום דייקא ומינסבה, והקילו שמשיאין ע"פ סימנים ואין הורגים ע"פ סימנים כמבואר בחולין צו. ושמא י"ל דר"ט דבעי דרישה וחקירה ולא מהני סימנים, והא דמבואר דמהני שיאמר שהוא פלוני בן פלוני י"ל כיון דנודע קודם מהני.

פח המביא גט ואבד ממנו, אם מצאוהו על אתר כשר, והיינו שלא [עבר שם בריה וי"א שלא -] עברו שם ג' בנ"א, ואם עבר שם גוי ילה"ס האם כשר כיון דאין עכו"ם כשר להביא גט, ואין להוכיח ממעשה שהכשירו בכה"ג, כיון די"ל דהכשירו מחמת סימן, ואף דבעלמא אין סימן לגיטין כיון דסימנים דרבנן, אבל בירו' לעיל מבואר דסימנים דאו' מדהק' מ"ט אין מעידים על מת ע"פ סימנים, מ"מ י"ל דה"מ בסתם כגון מס' השוורות שגובה, אבל בסימן מובהק כגון שהיה נקוד על אות יש סימן לגט.

טעם הפסול בגט שאבד דחייש' שהיה לבעל גט פסול וכשר וזרק לפסול ואבד, אבל אי"ל דחייש' לב' יוסף בן שמעון אף היכא דהוחזק שאין ב' יב"ש משום חומר דערירות, דהלא השיאו לאשה שאבד הגט, ומצאו הבעל שאמר אני פלוני בן פלוני.

פט"ו ה"ז

עדות מיתה להשיא אשה בע"א, נחמיה איש בדלא אמר לר"ע דשמע מר"ג הזקן שמשיאין אשה ע"פ ע"א, ושמע ר"ג ושמח שמצאו חבר ליהודה בן בבא שאמר כן, ונזכר שהשיא ר"ג הזקן נשות הרוגי תל ארזא, והוחזקו להשיא עד מפי עד ומפי אשה ומפי שפחה.

עדות אשה בשטר ויש מהראשונים דס"ל אף אינו מקוים, לר' ירמיה משיאין, וכדתניא על פי עדים פי' כל מקום דבעי עדים, לא מהנו כתבן, או מתורגמן או עד מפי עד, וכיון דעדות מיתה משיאין עד מפי עד ע"כ דאי"ז עדות אלא כאיסורי דאי"צ לכל דיני עדות, וה"נ מתורגמן וכתב, ולר' בון אין משיאין וכדתניא יפה כח השטר מעדים שהשטר נוטל ממשועבדים, ועדים מבני חורין, ויפה כח עדים שמשיאין אשה על פיהם משא"כ שטר ואף דאפש"ל דברייתא זו אתיא למשנה ראשונה [וכ"כ הראבי"ה דמשיאין ע"פ שטר וכן בביהגר"א אה"ע מב'], מ"מ מדנקט לדינא דעדות אשה משמע דאחר שהוחזקו, [א.ה.

ולכאו' הביאור דלמשנה ראשונה ליכא חידוש בעדות אשה יותר מעדות דעלמא].

פט"ז ה"ח

תנן כמשנה ראשונה קודם שהוחזקו להשיא אשה ע"פ ע"א, דלר"א ור' יהושע אין משיאין ע"פ ע"א, ולר"ע לא ע"פ אשה ולא ע"פ קרוביה.

פט"ז ה"ט

אמרו לר"ע דמעשה שהאמינו לפונדקית שמת אצלה וקברה א' מבני לוי שהלך לעיר התמרים ומ"ט לא מאמינים לאשה, ואמר להם דשאני פונדקית זו שהוציאה מקלו מנעלו ותרמילו וס"ת שהיה בידו.

הטעם שהאמינו לפונדקית, י"א דעשו אותה כחיה דכיון שאין מצוי שם אדם שהאמינוה אף הכא האמינו, וי"מ דבעלמא האמינו לגוי במסל"ת וכיון דהכא לא הוי ממש מסל"ת האמינו בצירוף ההוכחות וי"מ שלא באה להעיד ונאמנת כיון דהוי כגוי הנאמן במסל"ת, ור"ל דס"ל דאם שואלים אותו אי"ז מסל"ת ע"כ יפרש דמתני' דנאמנת משום דהוי כחיה.

מסכת כתובות

בתולה נישאת

פ"א ה"א

א זמן נישואין לבתולה, בתולה נשאת ביום הרביעי מפני שבי"ד יושבים בעיירות ביום ב' ה', מתקנת עזרא, ואם יהיה לו טענת בתולים ישכים לבי"ד להפסידה כתובתה, לבר קפרא עיקר הטעם דיום הרביעי וכן טעמא דאלמנה בחמישי משום דכתיב בהו ברכה ביום החמישי לעופות ודגים, ותקנו שישא ביום הרביעי סמוך לחשיכה כדי שיבעל בליל חמישי, [אבל אין עיקר הטעם משום בי"ד דא"כ תנשא אף ביום הראשון, ועוד דרך בפחותה מבת ג' ובת כהן מהני טענת בתולים, אבל בעלמא תולין באונס או לאו בתחתין], ומן הדין דאף ביום החמישי מחמת דנאמר ברכה ביום השישי, אבל אמרו במתני' דל"א ביום החמישי מחמת דבי"ד יושבין בעיירות ביום ה', ודכ' ברכה ביום השביעי אי"ז ברכה בבריות אלא ביום, והנה **תני לא יבעול בתחילה בשבת** מפני שעושה חבורה שמוציא דם וחייב משום נטילת נשמה, ואחרים מתירין, והא דקמ"ל דלא כ' ברכה בבריות בשבת היינו אליבא דאחרים, אמנם אף לאחרים אף אלמנה לא יכנוס בתחילה בשבת משום דהוי קנין שאסור מדברי קבלה דכ' 'ממצוא חפצך ודבר דבר' ונ"מ דזכאי במציאתה מעש"י והפרת נדריה וי"מ דהיא קו' דכיון דע"כ אף לאחרים כנוס קודם השבת, מ"ט הוצרכו לומר דליכא ברכה לבריות בשבת.

לר' לעזר עיקר טעמא דיום הרביעי שיכול להשכים לבי"ד, ובאלמנה הטעם כדי שיהא שמח עמה ג' ימים, ובאדם בטל ישא בכל יום, ולפי"ז הנושא אלמנה ביום ו' יכנוס מבעוד יום דאסור בשבת כנ"ל, ומסייע לר' לעזר דתניא מהסכנה והילך שגזרו על הנשאת ברביעי תהרג [א.ה. צ"ל תבעל להגמון] נושאין בשלישי, ומפני האונס פי' הכשפים שהיו עושים לקשור החתן והכלה בעת הנישואין, נושאין בשני, ול"א דבעלמא ישא בשני כיון דיש לחוש שאם ישתהה ב' ימים יערב עליו מקחו ולא יבוא לבי"ד, ואי כבר קפרא הלא העיקר משום ברכה.

הא דיש לחוש שלא יבוא לבי"ד כיון דהמוצא פתח פתוח אסור לקיימה משום שפק סוטה וכשנאבדה המפה יכול להפסידה כתובתה, ואף בנמצאת המפה אסורה עליו, דיש לחוש שנתנה דם ציפור, ואין לחוש לאנוסה כיון דיש קול לאונס, אבל בלא טעמא דאונס אי"ל דאסורה משום שפק אשת איש, כיון דאיכא ס"ס שמא באונס ושמא לא תחתיו, ובאופן שמתקדשת סמוך לחופה אין לחוש, וכן נהג ר' מתניה שהשיא ל"ד ביום רביעי ול"ח לבר קפרא.

טעם דדוקא ביום הרביעי לר' לעזר, הנה אף במקום שבי"ד יושבין בכל יום, וכן אי לא ישובים כלל, ל"א דבתולה נשאת בכל יום ואף לר' לעזר, והטעם כדי לא לעקור תקנת יום הרביעי, ואף דכל הטעם משום בי"ד, מ"מ מודה ר"א לבר קפרא דטעמא משום ברכה אבל עיקר הטעם משום בי"ד, אבל בשעת סכנה או כשאין בי"ד יושבין 'יכול' לישא בכל יום, [א.ה. אמנם ברכה יש ביום הרביעי], עוד אמרו דהא דלא תנשא ביום א', י"א כדי לחזק את תקנת יום רביעי, וי"א דס"ל כבר קפרא משום ברכה.

ב נישואין בער"ש ומו"ש, שוין פי' בשעת הסכנה לבר קפרא דתנשא בכל יום, ולר' לעזר ביום השלישי, ושוין דאין נושאין בער"ש מפני כבוד השבת, ולא במו"ש י"א משום כבוד השבת, וי"א מפני הטורח ומסייע מדתניא דאמרו בתולה נשאת ברביעי, כדי שיתקין סעודתו ג' ימים זה אחר זה והנה לעיל הוכיחו דלא כבר קפרא מהא דאינו נושא בראשון ולא תי' משום טורח, וצ"ל דשוין דהכא היינו רק לר' לעזר ושוין פי' כל הזמנים שוים שלא לישא בער"ש ומו"ש.

אף דאין עושין סעודת אירוסין בער"ש שלא ימשך בתיקון הסעודה, ויבוא לידי חילול שבת, אבל מותר לארס בער"ש, ואמר שמואל דאפי' בת"ב מותר לארס שלא יקדמנו אחר, והא דאמר שמואל דכ' 'מושיב יחידים ביתה במאזנים לעלות המה מהבל יחד' ודרשו במדרש שבעודן במעי אמן נגזר זיווגם מהשמים, ומה לו לדאוג שיקדמנו אחר, י"ל שמא יקדמנו אחר ע"י תפילה לשנות את מה שנגזר, ואמרו דאף אם יקדים בתפילה מ"מ לא תתקיים בידו שימות או הא היא.

דין בער"ש, אין דנין דיני ממונות בער"ש שטרודין להכין צרכי שבת, ואילה"ק מה דאין דנין דיני נפשות בער"ש לפי שאין סוקלין בשבת ואין מענים את הדין עד יום א', ומשמע דוקא נפשות אין דנים אבל ממונות כן דנים וכן תני ר"ח, כיון דשאני ממונות דליכא איסור מד"ת אלא מדרבנן ובדיעבד מהני.

טענת בתולים בבוגרת, הנה בוגרת כחבית פתוחה דמשבגרה אין רחמה צר כבתחילה, וכפרש"י לו. דבוגרת פ"פ ויש לה דמים, א"נ פתחה סתום אלא דפעמים כלה הדם במעיה והכא בא בטענה שלא מצא דם ואמרו דהיא כחבית פתוחה דפעמים יש בה יין, וכפר"ח שם, ומחמת שהיא כחבית פתוחה אין הבעל נאמן להפסידה כתובתה, והא דנאמן להפסיד כתובת נערה משום דאין אדם טורח בסעודה ומוציא שם רע על אשתו, [ואף דאיכא ס"ס שמא אינו תחתיו ובכה"ג אית לה מנה מ"מ טענת בתולים מהני להפסידה מנה], ומ"מ נאמן לאוסרה עליו משום שפק סוטה דשמא פ"פ לפרש"י, ולפר"ח שמא אין לה דמים מחמת שנבעלה, [א.ה. צ"ב וכי כל בוגרת תאסר 'מספק סוטה', אבל י"ל דאיכא חזקת כשרות שלא נבעלה, והא דמהני 'שוא' למרות שיש חזקת כשרות, צ"ל דאין הכל בקיאים לידע האם נבעלה, וזה טוען שהוא בקי], ואילה"ק דהא הוי ספק כלו ואף אם נבעלה שמא אינו תחתיו, כיון דכ' תו"י ט: דל"א ס"ס שאינו מתהפך, ועוד ששם ספק חד הוא, וכר"ח דמעשה ברבי באשה שלא נמצא לה בתולים, וא"ל האשה לפי שעלתה במעלות בית אביה ונשרו הבתולים מחמת פיסוק הרגלים והיינו שבא להפסידה כתובתה אבל לאוסרה על בעלה בלא"ה אסורה משום ספק.

עוד שאין מפסידה כתובה, ומ"מ הוי ספק סוטה פי' דאמר ר' אלעזר האומר פתח פתוח מצאתי אסור לקיימה משום ספק סוטה פי' שעשו אותה כודאי, והיינו דתנן בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מארוסין כתובתן מאתים דנשא בחזקת בתולה, ואף גרושה ואף חלוצה דבטל חינה, ויש להם טענת בתולים, ומהנישואין מנה ואין להם טענת בתולים ואף בתולה כגון שיש עדים שלא נשאת, וכן דתנן האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים אין לו טענת בתולים לפי שהיה מתייחד עמה, וכן דתנן הנושא ולא מצא בתולים ואומרת שנאנסה אחר אירוסין וכתובתה מאתים, והוא אומר קודם אירוסין והוי מק"ט, וכן דתנן היא אומרת מוכת עץ, והוא אומר דרוסת איש.

זמן נישואין בתולה שאין לה טענת בתולים אליבא דר' לעזר דעיקר הטעם משום שישכים לבי"ד ויפסיד כתובתה [דאי לאוסרה ע"ע אי"צ בי"ד], אבל לבר קפרא לעולם ברביעי משום ברכה, בוגרת נשאת בכל יום וכן בתולה מנישואין שכתובתה מאתים ואין לה טענת בתולים, וכן מוכ"ע אליבא דר"מ דכתובתה מאתים ואין לה טענת בתולים, וכדתנן להלן פ"ב האשה שנתאלמנה או נתגרשה ואומרת שנשאה בתולה והוא אומר בעולה, אם יש עדים שיצאה בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים, ולא אמרו סימן מהא דנשאת ביום הרביעי כיון דיש בתולה שלא נשאת ביום הרביעי.

אלמנה נשאת ביום החמישי לבר קפרא לעיל משום דאיכא ברכה בשישי והיינו אור ליום השישי, עוד אמרו דשקדו על תקנת בנות ישראל, כדי שלא יבעל בשאר ימים ולמחרת ישכים למלאכתו ולכך אמרו נושא אור שישי ושמח עמה יום חמישי יום חופה, ויום שישי לחיבת ביאה ושביעי פי' שבת שבטל ממלאכתו, א"נ פי' הריטב"א דמחמת שחששו שיעבור על תקנת ג' ימים [דאינו שמח כ"כ] תקנו לישא בימים שיש בהם בטלה.

ג הנה משה תיקן ז' ימי משתה לבתולה ולא לאלמנה, וז' ימי אבילות, ומ"מ **אלמנה צריכה ברכה** ברכת נישואין ביום הנישואין מבועז, דכ' 'ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו' ומכאן דאין הקטן רשאי לישב עד שיאמר לו הגדול שב ובועז היה גדול הדור כדאי' במדרש, וכן שממנים זקנים בבתי משתאות להשגיח שלא ינהגו קלות ראש, והיינו מהא דהוצרך להביא זקנים, ואף אלמן שנשא אלמנה ילפי' מבועז דכ' 'ותהום כל העיר עליהם' וכיון דאי"ל מחמת נעמי, י"ל מחמת אבילות שמתה אשתו של בועז ובאו לגמול עמה חסד ובאותו יום נכנסה רות ואף שהיתה גיורת, מ"מ היתה בעולה.

ברכת חתנים כברכת אבלים, דאבלים מנחם עמו ומזכירין ענין הניחום, כך חתנים משמח עמו ומזכירין ענין השמחה, אבל אי"ל דצריכה הכלה לצאת כדי שיברכו במעמד החתן והכלה כל שבעה.

מנהג אנשי יהודה וגליל, תני ר' יהודה דבראשונה קודם שבטלו מנהג זה [א.ה. ע' להלן ו. דאף שבטלה הגזירה לא בטל המנהג, ושמא אח"כ בטלו למנהג זה, ועי' מיכל המים שם, אבל בביאור הגרח"ק לא פי' הכי], היו מעמידים ביהודה ב' שושבינין לחתן ולכלה לחתן שלא יעלים המפה ולכלה שלא תכניס מפה אחרת בדם, ומפשפשין במקומם לבדוק כנ"ל, ודוקא בשעת נישואין אבל לא במקום שמתיחדין קודם נישואין דהא אינו נאמן לטעון טענת בתולים, ובגליל לא עשו כן דלא שכיחי רמאין, וכן היו השושבינין ישנים במקום החתן והכלה דפעמים בועלין בסוף הלילה ובגליל לא נהגו לעשות כן לפי שלא היו שושבינין, א"נ אף במקום שמעמידים לא היו ישנים, עוד ביהודה היו מייחדין החתן והכלה כדי שיהא לבו גס בה ולא תגרר אחר ההגמון, ואם רוצה בועלה כדי שתהא אימתו עליה שהאשה כורתת ברית לפי שעשאה כלי, והא דתני ר' יהודה כל גפן יש בה יין ושאין בה יין טרוקטי פי' דסתם בתולה יש לה דמים, ויש שאין להם והוו טרוקטי פי' ענבים העומדים לאכילה, ובבבלי הגי' דורקטי פי' קטוע שדמיה מועטין ואינה יולדת הרבה, והא דאיכא טענת בתולים ולא נאמנת כל אשה לטעון שהיא ממשפחת טרוקטי, י"ל דצריכה להביא ראיה שהיא ממשפחה זו ע"י שיבדקו בקרובותיה.

תניא בסיפא דברייתא דמנהג יהודה וגליל, כל שלא נהג כמנהג הזה אינו יכול לטעון טענת בתולים, אין לפרש מנהג יהודה בגליל, כיון דאין מנהג יהודה עדות תורה פי' דאינה עדות ממש, ואף אם יעיד שהבעל לא אביזר את המפה שמא הערים עליו, וכן אם יאמר השושבין שהכניסה בה ציפור והלא א"י עדות ברורה שלא היה בתולים, וע"כ דעיקר העדות סמכי' על הבעל דטעין פ"פ או דמים, אלא י"ל מנהג יהודה ביהודה, ואיירי כשלא פשפש אחריה ומצא דם דאי לא הכניס שושבין אינו נאמן לטעון שהוא דם ציפור, ואף שאינו מפסידה כתובתה אסורה עליו כספק סוטה, [אבל אי"ל דהורע כוחו כשפשפש אחריה דהלא השושבין בודק שלא מכניסה מפה עם דם, ולגי' הראשונים הפי' דאי חיישי' שאיבד המפה הלא היא זו שלא העמידה שושבין], וכן לא איירי במצא בתולים דא"כ מה טעין].

הטעם שמעמידין שושבין אף שאין סומכין עליו פי' שושבין על הכלה הלא אף אי מצא דם יכול לטעון דם ציפור, י"ל כדי שלא יפרצו בנות ישראל בזימה שיתראו מהשושבין שלא יהא דם או שתכניס דם ציפור, ומ"מ הטעם שנאמן לטעון שהוא דם ציפור, כיון דאין אדם מוציא הוצאות על סעודה ולהוציא שם רע על אשתו ובבבלי אמרו סברא זו רק אי כתובת אשה מדבריהם דהם אמרו והם אמרו וכ"ת כיון דאין אדם טורח וכו' יבטלו לגמרי, י"ל מפני חשד אחר דמתוך הגזירות חושד שנבעלה ואם ימצא יחשוב שעשתה כן ע"י תחבולות ולכך תקנו להעמיד שושבין או מפני פרוץ שלא היתה עריבה עליו ומ"מ מפסידה.

שיעור דם בתולים, כל שהוא, וכמעשה שנמצא דם בתולים כחרדל ובאו לפני ר' ישמעאל ואמר 'ירבו כמותך בישראל', י"מ לשון סגי נהור [כפי שאומרים על סומא], דכל אשה שדמיה מועטין וולדתיה מועטין, וי"מ לשון ברכה שאשה שדמיה מועטין אין מצויה לטמא טהרות.

פ"א ה"ב

ד באלו מעות משלם לכתובת בתולה ואלמנה, הנה בתולה כתובתה מאתים ונח' תנאים להלן רשב"ג ורבנן אי מדאו' או מדרבנן [לבבלי לרשב"ג מדאו', ולירו' לרבנן מדאו'], ואלמנה מנה, מתחילה אמרו לר' הונא בשם שמואל בשקל הקודש שהוא בדינרים של התורה דומיא דאונס ומפתה, ונח' רבוותא י"א דה"מ אי כתובה מד"ת, וי"א דאף אי כתובה מדרבנן, ולר' בא בר בינא ממטבע היוצא בכל מקום ומשום דכתובה דרבנן, א"נ אף אי דאו', וכן אלמנה דנוטלת מנה והטעם דדיה כחצי בתולה ולפי"ז אף אלמנה נח' אי מכסף תורה או מטבע היוצא, ואמרו דאין להוכיח כר' בא בר בינא מהא דלא שנו לכתובה באלו שמשלמים ממנה צורי והיינו ה' סלעים של בן ול' של עבד ונ' של אונס ומפתה דל"ל דכתובת אשה ילפי' מאונס ומפתה דכ' 'כמוהר הבתולות'.

מצינו עוד דס"ל בכסף היוצא דכן אמרו ר' חנניה ר' יונתן ריב"ל ר' יעקב בא אחא ר' אימי ור' שמעון בן לקיש בשם ר' יודן הנשיא ומסייע להו מתני' בנושא אשה בקפוטקיא ונגירשה בא"י ונח' חכמים ורשב"ג אי נותן ממעות שעבוד או מעות גובייניא, ואמרו בירו' ע"פ גי' המרדכי והעיטור דש"מ שהוא ממטבע היוצא דאי בשקל הקודש אין נ"מ בין מעות קפוטקיא לא"י, וכן ר' יוחנן אמר בסלעים סבייריניות מעות פחותות שיוצאות באותו מקום.

האם ר' הונא חזר בו, הנה י"מ דר"ה חזר בו ולאו משום דרבים פליגי, דמצינו יחיד פליג על רבים, אלא ממעשה שבאה כתובתה לר' הונא שכתוב בה פחות ממאתים זוז ואמר ליטול מה שכתוב בה, ואי"ל דלא חזר בו ושאני היכא דפיחת לה משיעור מאתים דמחלה לו ומהני תנאי על מה שכתוב בתורה בממון, מ"מ אי"ל כן דא"כ כל אשה שכתובתה פחותה, תטמין ותגקה מאתים אף בלא כתובה כמבואר בפ"ה, וי"מ דדחו להאי דחיה דה"מ דתובעת אף שלא בכתובה, במקום שאין כותבין כתובה, אבל אי כותבין כתובה, נוטלת כמה שכתב, אבל הרמב"ן כ' לאפוקי מפירוש זה, ופי' דקאי על כתובת אלמנה, דה"מ דנוטלת מנה במקום שאין כותבים, אמנם לפי"ז נמצא דאין יכולה למחול, ומבואר לקמן פ"ז דלחכמים דפליגי על ר"י ור"מ יכולה למחול, וצ"ע.

נישואי חרש או חרשת, חרש שנשא פיקחת, אין לה עליו מזונות וכתובה, ואם מתה יורשה שהיא רצתה לזוק לתת לו נכסיה שנשאת לדעת והוא לא.

פיקח שנשא חרשת יש לה מזונות וכתובה, ואם מתה אינו יורשה, וכיון דאין נישואין ד"ת לחרשת הא דיש לה כתובה, אי"ל דאיירי בנשא פקחת ואח"כ נתחרשה, כיון דנשאה מדעתה, אלא בנשא חרשת ונתפקחה [א.ה. לכאו' ע"פ ביאור הגרח"ק כך היא הגי'] ול"א כיון דמתחילה היתה חרשת ה"נ לא תהא לה כתובה ואפי' לא בא עליה דהלא ליכא ל'מימני ולא נסבי' שאמרו בחרשת, ולר' יוסי לעולם לחרשת יש כתובה, כיון דדמי לקנס דכ' 'כסף ישקול כמוהר הבתולות', והבא על נערה חרשת יש לה קנס, אבל הק' הלא בוגרת אין לה קנס ויש לה כתובה, וכן בתולה מנישואין יש קנס וכתובתה מנה.

חרש או שוטה שכנסו ואח"כ נתפקח או נשתפה, אין לה כתובה דלא נתחייב לה בשעת נישואין ואם באו עליה משהבריאו כתובת מנה דודאי עתה בא לשם קידושין, אבל קודם שהבריאו הוי נישואין דרבנן אבל אי לא בא עליה אפי' מנה אין לה.

בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מהאירוסין שחזרו ונשאו כתובתן מאתים ויש לה טענת בתולים, הגירות והשבויה ושפחה שנפדו **פחות מבנות ג' שנים ויום א'** כתובתן מאתים ויש להם טענת בתולים דאפי' נאנסו בגיותן בתוליהן חוזרין **דדמי לעושה גומא בבשר וחוזר ומתמלא** וה"נ אין בתוליה נעקרין ולא בטל חינה ויש לה טענת בתולים, **ותני ר"ח** שנעקרין וחוזרין **דדמי לעוכר את העין וחוזרת וצוללת** פי' נותן אצבע בעין ונעכרת מדמעה וחוזרת ונעשית צלולה, ונ"מ בבא תוך ג' ומצא דם אי הוי דם נדה או בתולים **וכדתנן בנדה** הבא על בת ג' ויום א' מומת על ידה והיא פטורה, ופחות מכאן כנותן אצבע בעין, וקמ"ל דבתוליה נעקרין וחוזרין, **ואמרו דכ' 'אקרא לאלקים עליון לקל גומר עלי' שבת ג' שנים שנמלכו בי"ד לעבר את השנה בתוליה חוזרין.**

פ"א ה"ג

ה כתובה בביאת גדולה או קטנה, גדול הבא על הקטנה פי' פחותה מבת ג' כתובתה מאתים, דבתוליה חוזרים, וכן קטן הבא על הגדולה כתובתה מאתים, והא דלכאו' אין בתוליה חוזרין, י"מ שבא עליה שלא כדרכה אבל גדול הבא עליה שלא כדרכה עושה אותה בעולה, וי"מ אפי' כדרכה ומ"מ אין כח בקטן להשיר בתולים ולכאו' מדייק דגדול בהטיה כתובתה מנה, **ומעשה שעיברה ובתוליה קיימין** ומבואר דקטן מוליד, אבל בירו' יבמות פ"י ה"ז מבואר דאינו מוליד, ובבבלי סנהדרין סט. נח' בזה.

מוכת עץ, לר"מ כתובתה מאתים דלא בטל חינה, **ולחכמים** כתובתה מנה דבטל חינה, אבל אי"ל דתליא אי איכא בתולים, דהלא בוגרת כתובתה מאתים, ובתולה מהנישואין כתובתה מנה.

איזו ביאה פוסלת לכהונה, הנה ביאה כדרכה וביאה שלא כדרכה באיסור, בגדול פוסלת לכהונה וחשיבה זונה וכן אינה בתולה לכה"ג, דכ' 'והוא אשה בבתוליה יקח' שתהא בתולה מב' צדדיה, וכן 'בתולה ואיש לא ידעה' כדרכה ושלא כדרכה וי"מ איש לה ידעה **ששום בריה לא תבעה לביאה** והא דתניא להלן פ"ג ה"ו דשלא כדרכה לא הוי בעולה לעניין קנס, מ"מ רבי פליג התם, **ומוכת עץ והנבעלת באצבע** פסולה לכה"ג שאינה בתולה, **וביאת קטן וביאת בהמה כשרה לכהונה**, ופי' ר' חגי דאיירי בביאה שלא כדרכה ולמבואר לעיל דקטן אינו משיר בתולים שמא אף כדרכה כשרה, **ומקראות הנ"ל** לרבות שלא כדרכה איירי בגדול, וי"מ דכשרה בקטן איירי **בהעראה** וכמ"ד ביבמות דזו נשיקת אבר, אבל ר' יוסי הסתפק שמא אף בגדול כשרה, כדמצינו האם העראה חשיבה ביאה בזכור, ובבהמה דשמא רק כלפי עריות שמעי' דהוי כגמר ביאה דילפי' מערות אחות אמך דכ' 'שארו הערה' ללמד על כל העריות.

פ"א ה"ד

בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מהנישואין, כתובתן מנה, ובתולה היינו הנכנסת לחופה ומעידים שלא נבעלה, וש"מ דהנושא אשה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אי"ז מק"ט להפסידה מנה כיון דלא ידעו שתתגרש או תתאלמן לאו אדעתייהו לבדוק שלא נבעלה, וכן בחזקת שלא זינתה ונמצאת שזינתה אי"ז מק"ט להפסידה מנה.

שפחה משומרת שנשתחררה לאחר ג' שנים, ונמצאת בתולה, ילה"ס האם כתובתה מאתים, ואין להוכיח ממה דאין לשפחה קנס דכ' 'מהר ימהרנה לו לאשה' ויצא שפחה שאין לה הויה, ולכאו' שפחה שנשתחררה שיש לה קנס, ה"נ כתובתה מאתים, אבל י"ל דאין כתובה תלוי בקנס, דהלא בוגרת אין לה קנס וכתובתה מאתים, ובתולה מנישואין יש לה קנס וכתובתה מנה ושוב ילה"ס בשפחה משומרת אבל אין לדחות לראיה מהבריתא הנ"ל דשפחה אתי לאפוקי שנשתחררה קודם ג' שנים, כיון דכה"ג הוי כישראלית לכל דבר.

ו איילונית יש לה טענת בתולים ואיירי בנשאה קודם שהביאה סימני אילונית [דאח"כ הוי כבוגרת ואין לה טענת בתולים], ואיירי בקיבל ע"ע אם תמצא אילונית, דאי לא קיבל הוי מק"ט, ובביאור החי' בזה כ' הרשב"א דקמ"ל אף דנעשית גדולה למפרע, אמנם נח' ביבמות פ. אי נעשית גדולה למפרע, ובירו' יבמות פ"י משמע דנעשית גדולה מזמן שהביאה סימני אילונית, ואפש"ל דכיון דמאחרת להביא סימנים שמא נשרו הבתוליו בקטנותה.

סומה, לת"ק יש להן טענת בתולים, ולסומכוס בשם ר"מ אין לה טענת בתולים דאמרי' שאיבד הבעל את הסמה, וכ"ת כרבן דיכולה לתפוס, הלא יכול לדחותן ברוק.

עד מתי יכול לטעון טענת בתולים, אם בעל צריך לטעון מיד, אם לא בעל אפי' עד כמה ימים, ובסתם, לר"מ עד ל' יום, ולחכמים מיד דאין אדם מעמיד אפי' יום א'.

אף דנאמן לר"מ עד ל' יום, מ"מ נאמן על עצמו ואינו נאמן לעשות בנו שתוקי והנה בקידושין פ"ד מבואר דלר"י נאמן, ולרבנן אינו נאמן אפי' שניהם מודים, וי"ל דהכא קמ"ל אף דטענין שלא בעל וליכא רוב בעילות אחר הבעל, [א"נ נ"מ להפסידו מירושה, אבל ברא"ש מבואר דהירו' קאי לענין פסול], **וראיה מהא דאף דיבמה נאמנת שלא בעלה** היכם וצריכה חליצה מ"מ אין נאמנת על **צרתה** דקיימא בחזקת היתר לשוק, דחזקה הכונס אשה בועל לאלתר, אבל על עצמה נאמנת.

פ"א ה"ה

האוכל אצל חמיו שלא בעדים שלא נתייחדו אין לו טענת בתולים מפני שמתייחד עמה ופעמים בועלה, ואפי' אומר שלא בעלה מ"מ שמא שכח או שהערה מתוך חיבתה.

הטעם שהיו מתייחדים ביהודה בראשונה קודם שבטל השמד היו מייחדים דמסורת להם מאבותיהם שיהודה הרג את עשו, דכ' 'ידך בעורף אויביך' ובבבלי אמרו דחושים בן דן הרגו, ותוס' כ' דאפשר שרק הכהו ויהודה הרגו, ובמדרש מבואר דיהודה הרגו בשעת קבורת יצחק, והרגו במכה מהעורף שהיה קלסתר פניו דומים לשל אביו יעקב, **והיו משתעבדין ואונסין את בנותיהן, וגזרו** שאיסטרטיוס בועל תחילה, **ותקנו שבעלה בא עליה בבית אביה ומתוך שאימת בעלה עליה לא תסור אחר ההגמון ולפי שאין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, ואף שתבעל מ"מ אנוסה היא, והכהנות** שאסורות אפי' באונס **היו נטמנות, אבל בנות ישראל לא, כיון דקול יוצא וישמעו ויתערבו אלו באלו** ועשו סימון שלא יצא קול **מגרוס** קול הרחיים **סימן למשתה** כדכ' 'והאבדתי מהם קול ששון וגו' קול ריחיים ואור נר', **ואור נר** בברור חיל שבוע בן ברית מילה **שנוהגים להדליק הרבה נרות, ואף שבטל השמד לא בטל המנהג** להתייחד והיו מברכים בבית אביה, דכלה בלא ברכה אסורה, **וכלתו של** ר"ה נכנסה לחופה מעוברת.

שיעור כתובת אלמנה, אלמנת ישראל ואלמנת כהן מנה, איכא דתני כמתני' ואיכא דתני אלמנת כהן מאתים ופי' בבבלי דהיו בי' תקנות.

בי"ד של כהנים היו גובים לבתולה ד' מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים, י"א דוקא בת כהן לישראל שהיא כהנת, אבל בת ישראל לכהן לא דסגי לה במה שעלתה לכהונה, וי"א איפכא דבת ישראל שעלתה לכהונה תגבה ד' מאות זוז, אבל בת כהן כיון שירדה מהכהונה לא תגבה, וי"א דשניהן גובות דקנס קנסו בשבטו ומשפחתו.

פ"א ה"ו

הכחשת הבעל והאשה מתי נאנסה, הנושא ולא מצא בתולים ואומר שנאנסה קודם האירוסין, והיא אומרת דנאנסה לאחר אירוסין, לר"ג ור"א נאמנת, ולר' יהושע לא מפיה אנו חיים והיא בחזקת בעולה עד שתביא ראיה לדבריה.

באלו אופנים האשה נאמנת, אילה"ק דלכאו' טענת בתולים להפסד כתובה אתיא רק כר"י דאילו לר"ג ור"א נאמנת, די"ל דאיירי בשותקת, א"נ באומרת שהבעל מצא ואיבד, ואינה נאמנת דלבעל יש חזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה, [והא דנאמנת במתני', כיון דשניהם מודים שהפ"פ אלא שיש לה טענה מעלייתא משארסתני נאנסתי].

ז נמצאו בה מומין ועודה בבית אביה על האב להביא ראיה שנולדו מומין לאחר שנתארסה בשביל ליטול כתובתה, ואם נכנסה לרשות הבעל, הבעל צריך להביא ראיה, **ואילה"ק דאתיא** סיפא דלא כר' יהושע, כיון דמודה ר' יהושע במומין **שדרכן להיוולד** ואפשר שנולדו ברשות הבעל ואף לר' יהושע אמרי' 'כאן נמצאו כאן היו', ואין הספק מרע לכתובה דאין טעם שנולדו קודם, אבל טענת בתולים ודאי היה קודם שנכנס לרשותו אלא דאיכא ספק אי באונס וספק תחתיו אז לאו ובכך איכא ריעותא בשטר, **ומהא דדימו חכמים בתולים למומין** י"ל דהבא עליה בבית אביה ומצא פ"פ צריך האב להביא ראיה אף לר"י דלא חשיבא האשה מוחזקת בכתובה מהאירוסין, ומאידך נמצאו מומין ברשות הבעל וידוע שנעשו קודם לכך ויש ספק אי קודם אירוסין או אחר אירוסין, אליבא דר"ג על הבעל להביא ראיה כבתולים שבטלו בבית אביה ואיכא ספק מתי בטלו.

פ"א ה"ז

היא אומרת מוכת עץ והוא אומר דרוסת איש, לר"ג ור"א נאמנת, ולר' יהושע אינה נאמנת, לר' לעזר מתני' כר"מ דמוכת עץ כתובתה מאתים, דס"ל לר' לעזר דכוסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה, ולפי"ז מתני' דלעיל קמ"ל לר"י דאינה נאמנת אף דאית לה מגו דיכולה לומר מוכ"ע, ומתני' דידן קמ"ל לר"ג דנאמנת אף שאין לה מגו, [ולולי ר' לעזר הו"א דמח' ר"מ ורבנן דכנס ע"ד שהיא מוכת עץ, אבל אי כנס ע"ד שהיא בתולה ונמצאת מוכ"ע אף לר"מ כתובתה מנה], ולר"ז מתני' כרבן דמוכ"ע בממנה, והוה טוען דרוסת איש ואין לה כלום, [ודמוכח לעיל דמק"ט כתובתה מנה, י"ל לר"ז דה"מ בתולה מהנשואין דאדעתה שנבעלה מהראשון], והנה אי"ל בכנסה בחזקת בתולה, דאף לר"מ אין לה כלום, אלא לר' ירמיה אייר בכנס בחזקת מוכ"ע, אבל הק' וכי יודע הבעל להבדיל בין דרוסת איש למוכ"ע, ופי' ר' הונא דהיא אומרת שכנסה בחזקת מוכ"ע, והוא אומר שלא אמרו כלום, ולפי"ז י"ל דקמ"ל מתני' לר"י דל"א מגו דמוכ"ע אני תחתיך [וכתובתה מאתים לרבנן דר"מ], ומתני' דלעיל אי"ז מגו כ"כ דהטוענת משארסתני נאנסתי גם כתובתה מאתים ומ"מ לר"ג נאמנת.

פ"א ה"ח

ראוה מדברת עם אחד פי' נבעלת, [א.ה. וע"ע להלן], ונקט רבי לשון נקיה, ואם אומרת שנבעלה לכשר, לר"ג ור"א נאמנת ואפי' ברוב פסולים **דזו עדות** עדות ע"א **ואשה נאמנת** והא דאינה נאמנת בפ"פ י"ל דהוי דבר שבערוה ואינה נאמנת לחדש שלא נבעלה, אבל הכא דרק מברכת למי נבעלה נאמנת, א"נ הכא הוי 'בידה' לבחור למי ליבעל, ולר"י אינה נאמנת ובחזקת בעולה לנתין וממזר עד שתביא ראיה לדבריה, ואפי' ברוב כשרים, דהזונות רצות אחר הפסולים שהם פרוצים ושכיחי לה, [א.ה. כ"נ גי' הגרח"ק להלן ה"י], ואמר ר"ז דאף כשרים מזנים כדתניא אפי' חסיד שבחסידים אין ממנים אותו אפיטרופוס לעריות [א.ה. בקה"ע מבואר דפליג, ועי' פנ"מ].

הלכה כר"ג ור"י, ואף דפשיטא דהלכה כרבים אצל היחיד, מ"מ אמרו כן, אי ר"י בן נורי להלן ה"ט יסבור כר' יהושע.

פ"א ה"ט

ח היתה מעוברת ואמרה מאיש פלוני כהן לר"ג ור"א נאמנת, ולר"י אינה נאמנת והרי"ז בחזקת מעוברת מנתין וממזר למ"ד לעיל מעוברת הכא קמ"ל להכשיר לבתה, ולמ"ד דפוסל בבתה צ"ל דמדברת לעיל היינו נסתרה ולהודיע כוחו דר"י, ומתני' להודיע כוחו דר"ג.

דין הולד במתני' ובאלמנת עיסה, י"א דנח' ר' לעזר ור' יוחנן ולר' לעזר לכו"ע הולד שתוקי דאין לולד חזקת כשרות [א.ה. לפי שנולד בספק], וכדתני דלכו"ע הולד שתוקי, וכאלמנת עיסה ובשרה שהיא אשה שנתעברה ממשפחה שנתערב שם ספק חלל ובשרה מעורבת בספק ומותרת משום ס"ס אבל בתה פסולה, ולר' יוחנן הולד שתוקי היינו מנכסי אביו ולפי"ז לר"ג שתוקי רק מנכסי אביו, ולר"י אף מקבל, ושתוקי זה יכול להיות אפי' כה"ג כגון שעברה סיעה של כהנים ונבעלה לא' מהם, ואין להוכיח מאלמנת עיסה, דס"ל לר"י כמ"ד דמכשיר בבתה, והיינו לרבנן דעיסה כשרה כל שאין בה ודאי ממזר או נתין אף שיש ספק, ומדלא אמרו חלל ש"מ דה"מ לישראל, אבל לכהונה עשו

מעלה ולר"מ כל שאין מכל אלו בתה כשרה ואפי' לכהונה [והא דלא הביאו למח' ר"ג ור"י בעדיות בבת אלמנת עיסה, היינו האם תנשא לכתחילה], ומשפחה שנתערב בה פסול, לר"מ בודק ד' אמהות אמה ואם אמה ואם אבי אמה ואמה, וכן באמהות אביה, ולרבנן בודק לעולם עד שיצא הספק.

לר"ז לא נח' ר' לעזר ור' יוחנן, אלא ר' לעזר שאל כיון דאלמנת עיסה עצמה כשרה מה דין בתה, והשיב ר' יוחנן דכשרה, והא דאמר ר' יוחנן דשתוקי וכשר, לדבריו דר' לעזר דרצה להוכיח כן.

נאמנות האם בפסול משפחה, לר"ז פסול דרק לענין תרומה נח' במתני' אי נאמנת, ולר' שמואל ב"י נאמנת דאמר דמתני' דריש י' יוחסין דשתוקי אסור בקהל איירי בשותקת או באומרת איני יודעת מי האב.

פ"א ה"י

מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מהעין ונאנסה, והתירה ר' יוחנן בן נורי לכהונה אם רוב בני העיר משיאין לכהונה, לר' יהודה איירי בשוק של ציפורי דשכיחי שיירות, והוי תרי רובי, וע"כ בתרי רובי משום דאי כר"ג אפי' ברוב פסולים, ואי כר"י אפי' ברוב כשרים, ובשם ר' ינאי ור' יוחנן מודה ר"י באנוסה דאולי אחר רוב כשרים, דלא שייכא הזנות רצה אחר הפסולין דשכיחי ופריצי ליה, [ואפש"ל איפכא ומתני כר"ג, דטעמא דר"ג משום אפי' ברוב פסולים דטוענת ברי ובידה לבחור, ובאנוסה שאינה יכולה לבחור לא מהני ברי אלא ברוב כשרים], והלכה למעשה כר"י בן נורי, עוד אמרו בשם ר' ינאי דלא בעי תרי רובי, ואיירי בתוכה של ציפורי וכר"ג ובעי רוב כשרים כנ"ל, א"נ כר"י ומודה ר"י באנוסה.

ט רוב וקבוע, ראו אותו פורש מציפורין אמרי' דנבעלה לפסול דכיון דראו אותו הוי קבוע, וכל קבוע כמחצ"מ דמי, [א.ה. ומבואר דללא קבוע לא בעי תרי רובי], ואם נמצא אזלי' אחר הרוב, ולהלן אמרו כדתניא דט' צפרדעים ושרץ [וצפרדע אינו מת' שרצים האמורים בתורה], אם נגע בהם ברה"י ספיקו טמא ול"א אחר הרוב כיון דהוי קבוע, ובפירש לרה"ר טהור, ואם חזר לרה"י טמא, ובנמצא הלך אחר הרוב אפי' ברה"י, ור' חסדא הק' 'ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם' דמשמע דרק בפירש תנשא לכהונה, אבל בספק אסורה לכהונה, ומ"ט לא מדמינן לספק ברה"ר דטהור כדתני להדיא ט' צפרדעים ושרץ א' ברה"ר טהור וכו' [ויש לעיי' דספק טומאה שייך רק בא"א, וכן הק' החזו"א, אבל באו"ש הביא הירו' בפשיטות], אבל אמר ר' אימי 'ברוך שבחר בהם ובדבריהם', אבל י"ל כיון דמצאו מקום להתייחד הוי כרה"י.

בעל בפלטיא וכשלא ראוהו פורש מביתו, לר' ירמיה הוי רוב, וראיה ממבוי שכולו גוים וישראל א', מפקחין הגל בשבת, ובפלטיא הולכים אחר הרוב, ולר' יוסי אינו כרוב, ולפי"ז הא דראו אותו פורש חשיב קבוע, לר' ירמיה ראו פורש מהבתים, ולר' יוסי בפלטיא.

היו דלתות ציפורין נעולות דא"א לתלות ברוב העולם, [א.ה. משמע דעד עתה בעי דיהא אפשר לתלות בתרי רובי, ועי' בסוגיא הנ"ל בביאור דברי ר' יהושע], אמר ר' יוסי עד שיוכיח שהיה פסול במעין באותו היום, דכה"ג הוי כקבוע להסתפק האם פסול או כשר, ודאמר ר' יוסי בפלטיא אינו כרוב ואיירי כשציפורי נעולה, ומבואר דאיכא קבוע אף כשלא ידוע שיש שם פסול, י"ל דהנה אמרו דנתחלפה קופתו אצל הטוחן, אם הוחזק ע"ה לטחון שם באותו היום, חושש ומפריש משום דמאי, ומאידך סיריקי שיירה המסתפקת יום א' איסור אסורה כל הימים ולא אזלי' אחר הרוב, כיון דודאי יום א' בשנה מסתפקת, אבל בטוחן אין לחוש אא"כ ראו שבא באותו היום אבל אינו ודאי שיבוא, וה"נ בפלטיא ודאי דפ"א יוצא הפסול, אבל במעין אין לחוש אם לא ראו.

מעשה שאמר ר' ישמעאל ב"ר יוסי על תינוקת המושלכת באשפה, דתיטפל לעיסה, י"מ לעיסה כשרה דאל"ה נמצא ר"י פליג על אביו, וי"מ לעיסה פסולה דכשרים מזנין פי' יש כשרין מזנין ויש לצרפם לרוב במתני', אבל הפסולין משליכין.

האשה שנתאלמנה

פ"ב ה"א

י ידיעה שהיתה האשה בתולה, אשה שנתאלמנה או נתגרשה, ואומרת שהיתה בתולה והבעל אומר שלא ואין הכתובה מצויה לראות בה, אם יש עדים שיצאה בהינומא [י"מ נמנומה צעיף הראש שפעמים מנמנמת שם, וי"מ פיריומא אפריון שהוא חופה של כבוד שעושין רק לבתולות], וראשה פרוע פי' ביו"כ שהיו יוצאות לחולל בכרמים, אבל בעלמא קולעים שערן, ואם אין לה ראיה המוציא מחברו עליו הראיה, והא דכשיש לה כתובה איהו חשיב המע"ה, היינו כשטוען להפסידה כתובה מצד אחר, ולא בעצם הכתובה, ור"י בן ברוקה אמר אף חילוק קליות שבולים שמייבשים בתנור הוי ראיה [א.ה. שכך נהגו במקומו, פיה"מ], ואין לחוש לבתולה מניסואין, כיון דש"מ שלא היו מחלקין קליות, ותני אבא שאול אף הולכת חבית של בסורות המבשרת שהיא בתולה, ואיתא בבבלי חבית סתומה להודיע שפיתחה סתום, ואין לחוש למוכת עץ, דאתיא כר"מ דכתובתה מאתים, א"נ לא חשו על שאינו מצוי [א.ה. ובתוס' ט. כ' דהוא דמוכ"ע שכיח, והר"ן כ' דלא שכיח, ויל"פ הירו' אף לתוס' ובמקום ריעותא הוי שכיח, עלי תמר].

רוב להוציא ממון, הנה נתאלמנה איירי כשיש יורשים וטוענין להם כל מה שיכל האב לטעון, ומהא דלא אזלי' אחר רוב הנשואות בתולות נשאות, כיון דל"א רוב להוציא ממון, וכן בדתנן שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה ולא ידוע מתי נולד, משלם רביע נזק לולד, ול"א רוב פרות אינם מפילות וודאי דמחמת הנגיחה ילדה, כיון דל"א רוב להוציא ממון, אבל גמל האוחר בין הגמלים ונקרא כן שמשמש אחור כנגד אחור, ונמצא א' שמת, תלי' שהרגו ואומדנא זו אלימא מרוב.

שבועה על העדאת עדים או שטר, טען את חברו על מנה, וכפר הכל, ובאו עדים שחייב חמישים, לר' חייה נשבע על השאר כעין שבועה במודה במקצת דרגלים לדבר שחייב עוד, ולר' יוחנן אינו נשבע דשאני עדים ממודה במקצת דנשבע כיון דחייש' שמשתמט ויפרע בהמשך, משא"כ היכא שבאו עדים, ר' חייה סבר להוכיח משנים אוחזין בטלית וזה וזה טוענים שמצאו וכולה שלי, ותפיסה בחציה כעדים שהיא שלו, ותנן דנשבע שאין לו בה פחות מחציה וס"ד דהוי שבועה ד"ת, אבל אמרו דהיא מתקנה שלא יאמר אדם לחברו שטלית שעליו שלו היא ויטול חציה.

אמרו בשם רב דחביבי ר' חייה דודו של רב, מודה בשטר שמוציא שחייב חמישים, דאינו נשבע, וראיה דהנה שטר שכתוב 'כסף סלעין שהם' ולא היה כתוב ההמשך חייב שנים דמיעוט רבים שנים, ויותר משתים, כגון טען המלוה ה' והודה הלוה ג', לבן עזאי כיון דהודה ממין הטענה ישבע וש"מ דאי לאו הודאתו אף שיש שטר אינו נשבע, ולחכמים אי"ז הודאה ממין הטענה דהוי משיב אבידה דאי לא טעין היה חייב רק ב', ויש ללמוד דאי מודה בב' פטור משבועה דאל"ה מ"ט פטרוהו בג' ולא דמערים להיות כמשיב אבידה, והרבה ראשונים פי' דס"ל דאין הודאה ממין הטענה, היינו דלא רק בשתים נפטר משום שעבוד קרקעות אלא אף בג' נפטר משום שעבו"ק פי' טענה במטלטלין והודאה בקרקעות, [ולכאו' רק לקוחות שמכאן ולהבא, דאל"ה הוי הודאת בע"ד שחב לאחרים], ונמצא דלכו"ע הודאה ממין הטענה שבועת מודה במקצת ומתני' דתובעת מאתים והודה במנה אי"ז מודה במקצת, כיון דלכו"ע חייבת מנה, וטוענת על המנה השני ולפי' הראשונים יל"פ דהק' הלא הוי הודאה ממין הטענה של מטלטלין ותי' דהוי שעבוד קרקעות דכתובה הוי מעשה בי"ד.

פ"ב ה"ב

יא הפה שאסר הפה שהתיר, מודה ר' יהושע דפ"ק שאינה נאמנת במגו דהאומר שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו דנאמן דהפה שאסר הפה שהתיר, ואם יש עדים שהיא של אביו וטוען שלקחה אינו נאמן, ואם אכל שני חזקה פי' חזקת ג' שנים, אף שיש עדים שהיא של אביו נאמן, וה"מ כשלא מת אביו מתוכה פי' שהחזיק בחיי אביו אבל אם מת אביו מתוכה ואח"כ החזיק אינו נאמן וכגון שהיורש קטן שלא ידע למחות.

ראובן שהחזיק והביא שמעון עדים שמת אביו מתוכה, מחזירין לשמעון דאיהו מרא קמא, וכשיש תרי ותרי פי' חזר ראובן והביא עדים שלא מת אביו מתוכה, לרנב"י וכן ס"ל לרבנן דהכא מחזירין לראובן, ולרבנן דתמן לא מחזירין כיון דהעמידו ביד שמעון בעדות ברורה, ועתה יש תו"מ, ומ"מ אף לרבנן דתמן אם באו תו"ת מתחילה האם מת מתוכה או לאו, דהשדה בחזקת ראובן, וכדאמר ר' יוחנן והיינו רבנן דהכא תו"ת במיתת הבעל לא תנשא ואם נשאת לא תצא, ותו"ת בגירושין אם נשאת תצא [דשאני מיתה דדיקא טפי דאי אתי מכחיש לה, אבל בגירושין א"א להכחישה], ולרבנן דתמן תו"ת המכחישים במיתה וגירושין לא תנשא ואם נשאת לא תצא, כדאמרו דאוקי השדה בחזקת שמעון שקיבלה ע"פ עדות ברורה, אבל הק' ר' יוסי דהלא אם הכחישו העדים קודם שהעמידו השדה ביד שמעון, לא מעמידים בידו, וה"נ לא תנשא כיון דהכחישו קודם שנשאת.

ילה"ק לר' יוחנן מתו"ת האם נתקדשה דלא תנשא ואם נשאת לא תצא ומ"ש מתו"ת על גירושין דתצא, אבל י"ל דהוי תו"ת האם נתקדשה ונתגרשה או לא נתגרשה, דהוחזקה לאשת איש רק בפני שנים האומרים שהיא מותרת, אבל בתו"ת אי נתגרשה הוחזקה בפני הכל.

אילה"ק לר' יוחנן מב' אומרים נשבית וטהורה, וב' אומרים נשבית וטמאה דלא תנשא לכהן האסור בזונה אפי' נאנסה, ואם נשאת לא תצא, די"ל כיון דאלו אומרים טהורה הוי כלא נשבית פי' אף דשבויה בחזקת שנבעלה, מ"מ כת אחת אומרת טהורה היא, והא דלר"י תו"ת בנתגרשה תצא, י"ל דמוקמי' אחזקת איסור, ואף דנתקדשה וכו' תצא י"ל דכיון דאמרה כת ראשונה שנתקדשה יצאה מחזקת היתר, וכיון שכן מפיה אנו חיין שאומרת שטהורה.

יב תו"ת להבאת אשם תלוי, ר' יונה אמר דתו"ת אם נתקדשה יתן גט מספק דומיא דתו"ת אם אכל חלב מביא אשם תלוי מספק, ולר' יוסי שאני אשם תלוי דאף אם ליבו נוקפו שאכל חלב מביא אשם תלוי, ואילה"ק דהלא תניא דתו"ת אם נתקדשה לא תנשא ואם נשאת לא תצא, דלא ס"ל לר' יוסי דתנשא, ולא ס"ל לר' יונה דתצא, אלא אמרו האם דמי לספק זה אבל בנתקדשה ס"ל לר' יונה דמוקי אחזקה, ולר' יוסי תו"ת הוי ספק וליכא ראיה מחלב דשאני חלב דאפי' ליבו נוקפו.

פ"ב ה"ג

נאמנות עדים על חתימתם, עדים שאמרו כתב ידנו הוא זה אבל היינו אנוסים או קטנים או פסולי עדות נאמנים שהפה שאסר הפה שהתיר, ואם יש עדים שהוא כת"י או שהיה כת"י יוצא ממקום אחר ויתבאר להלן באיזה אופן אין נאמנים דכיון שהגיד אין חוזר ומגיד, וכדתני דעדים על טומאה וטהרה או פסול כהונה או עבדות או זכות וחובה בדיני ממונות, נאמנים לחזור בהם עד שלא נחקרה עדותם בבי"ד, אבל לאחר שנחקרה העדות בבי"ד אין נאמנים, ואמר ר"ל דעדים החתומים על השטר וכת"י יוצא ממקו"א נעשה כמי שנחקרה עדותם בבי"ד.

עדים שאמרו אי"ז כת"י ואחרים אומרים שהוא כת"י, אין שומעין לעדים החתומים דהוי תו"ת נגד חד, דכל א' מעיד על עצמו, ומשמע דאי מעיד על חברו נאמן, אבל בקבוצה"ח כ' דאף אם יעידו על השני לא מהני דכיון שהגיד אין חוזר ומגיד, וכדתנן דאם יש עדים אין להם הפה שאסר, ועדים שאמרו כת"י ואחרים אומרים שאי"ז כת"י הוי כשטר שקרא עליו ערער ואף דאין מעיד החתום על חברו, מ"מ מעידים על מנה שבשטר.

קיום שטרות, תנן במתני' דאם כת"י יוצא ממקו"א אחר אין נאמנים, לר' אסי מקיימים ע"י שטר שקרא עליו ערער ונתקיים בבי"ד דאל"ה יש לחוש שאף שטר זה מזויף, ולר"א אף ע"י שטר אחר שלא קרא עליו ערער, דהוחזקו שטרות עם חתימות אלו, וכמי שנחקרה עדות בבי"ד ומשמע דקאמר מטעם דמדאו' אי"צ קיום, ורק שטר שקרא עליו ערער תקנו חז"ל קיום, ואמר ר"י בר בון דה"מ מג' שטרות של ג' בנ"א דבפחות חייש' לזיוף, ולפי"ז כ' היפ"ע דחתימה על השטר שבאים לקיים מצטרפת.

מקיימים מספר מוגה שכתב העד, ודוקא ספר מוגה ומכוין בכתיבה מתוקנת כחתימה, וכספרי אסי שידוע שהיו ספריו מוגהים, ובאיגרת ילה"ס דפעמים אדם משנה בכתיבתו, והש"ך פי' דהכל מכירים שהוא מספריו של אסי, משא"כ באיגרת אא"כ ידוע שכתב העד שפיר.

רב אמר דנאמנים עדים לומר שהשטר אמנה שמסרו למלוה אם יצטרך או שטר פסים ליתן לאדם שטר הלואה להראותו עשיר אף שלא הלוהו, ומותר לחתום על שטר זה, אבל אסור לקיים שטר זה משום דכ' 'אם און בידך הרחיקהו' זה שטר אמנה ופסים, 'ואל תשכן באהלך עוולה' זה שטר פרוע.

פ"ב ה"ד

קיום שטרות ע"י עדי השטר, לרבנן עדים המעידים על כת"י נאמנים, דמעידים על מנה שבשטר פי' גוף ההלואה, ולפי"ז לא מהני אלא כמלוה ע"פ, [אבל בנה"מ מ"ו כ' דכיון דמד"ת הוי שטר, אלא רבנן הצריכו קיום, כל דאיכא עדים על הלואה ל"ח לזיוף], ולרבי אין נאמנים דמעידים על השטר, וצריכים לצרף אחר המכיר חתימתם, ומ"מ אף לרבי אם מעידים גם על כת"י של העד השני נאמנים, ונ"מ בכותב עדותו ומעיד לאחר כמה שנים לר' חונה ה"מ אם זוכר עדותו וכרבי דמעיד על השטר, ולר' יוחנן אף אם אין זוכר וכרבנן דמעיד על מנה שבשטר.

יג עד המעיד על חברו העד, אמרו בשם רב 'אין הוא ואחר מהשוק מצטרפין להעיד על חתימת השני', הנה אפש"ל דאיירי בא' מכיר כת"י וכת"י חברו ואין השני כאן אלא מעיד עליו אחד אין הראשון מעיד על חברו להצטרף עם האחר [דעל חתימתו יש קיום ע"י עצמו לחכמים], דאי מצטרף נמצא ג'

רבעי ממון יוצא ע"פ ע"א, אמנם הא פשיטא, וצ"ל דקמ"ל בעד שהכל מכירין חתימת ידו, ואת השני מכיר העד הראשון וא' מהשוק, דאין הראשון המוכר מצטרף, דנמצא כל העדות מתקיימת ע"פ ע"א דהא דסומכים על השני, היינו מחמת הראשון, ומסתבר דאינו מעיד דהלא ב' היוצאים מסוסיתא שרובה עכו"ם, ואין להם חזקת כשרות, ומעיד א' על חברו, דהכל מתקיים ע"פ ע"א.

עד א' בשטר וא' בע"פ, אי"ז שטר ואין מחייב שבועה אא"כ יש בשטר ב' עדים, וילה"ס בשטר שיש בו ב' עדים וקיימו רק לע"א אי הוי מהני שיצטרף אחר עמו, א"נ לחייב שבועה, [אבל שטר שיש בו רק ע"א אינו מחייב שבועה].

עדות על חצי דבר, לרבנן ע"מ אם ראו יחד דאף שמעידים על הלוואה, כיון דהעידו על ב' ימים אי"ז עדות, **ולר"י בן קרחה** אפי' ראו בזה אחר זה דמ"מ מעידים על חיוב מנה, **ואמרו בשם רב דמודים חכמים בעדי בכורה דאפי' בזה אחר זה** שאמר האב בב' ימים שהוא בנו, דמ"מ אומר על אותו בן, **וכן עדי חזקה** דשניהם מעידים על אותה שדה, **וי"א** אף עדי סימנים והיינו **באמרו שניהם על ב' שערות בגבו** פשיטא דמצטרפין דתרוייהו ראו באותו אדם אותן ב' שערות, **וא'** אומר על שערה בגבו וא' על שערה בכרסו, אין מצטרפין דהוי חצי עדות **וכל ב' על שערה א' בגבו** דאפשר שראו אותה שערה, **אבל בב' אמרו על שערה א' בגבו וב' על על שערה א' בכרסו**, **י"א** פסול דמעיד על **חצי סימנים, וי"א כשר** דכיון דא"א לראות הכל יחד, וכל כת העידה על מה שיכלה דא"א בזא"ז דהא **שמא נשרו** וכיון דראו כאחת לא הוי חצי דבר, [ודמי למתני' לב' החתומים על השטר המצטרפין עם א' מהשוק דכיון דמעיד על כל מה שביד מהני].

א' אומר ב' שערות בגבו וא' אומר ב' שערות בכרסו, לר' בא לכו"ע כשר דמ"מ מעידים על אותו אדם משא"כ הלוואה דמעידים על חיוב אחר, **ולר' יוסי מח'** דדמי להלוואה והלואה דנח' רבנן וריב"ק, [ופליא על ר' יודן דכשר דאף פליג על ר' מנא רבו של ר' יודן], **ולר' חני** לכו"ע פסול, דהלא שטר שחתומים עליו ד' עדים וקרא עליו ערער, דלא מהני ע"א על ב' עדים וע"א על ב' עדים דלא מהני קיום אא"כ יש ב' עדים על עדות, דאף בב' מעידים על הלואות שונות מ"מ מעידים על חיוב מנה, אבל בקיום שטר דאינו אלא ראיה על הלואה לא מהני אי אין ראיה ועדות על חיוב מנה, א"נ דמי לא' המעיד שהחזיק ראובן בקרקע שנה א' ב' ג', ועד אחר מעיד על שנה ד' ה' ו', דאין ב' עדים על חזקת ג' שנים.

פ"ב ה"ה

יד נאמנות אשה על גירושיה, אמרה שהיתה אשת איש ונתגרשה נאמנת משום הפה שאסר הפה שהתיר, ואם יש עדים שהיא אשת איש אינה נאמנת, ואם באו משנשאת לא תצא ופי' בבבלי כיון דאין אשה מעיזה בפני בעלה, ושלא בפניו מהני כדי שלא תצא דחזקה דייקא ומינסבא דחוששת שיבוא בעלה, **ואף אם רק התירוה להנשא** נאמנת כר' יוחנן דלא חשש כשאמרו שיש עדים בלוד או בקסרין שהיתה אשת איש, דהלא אם יאמרו שיש עדים בקסוסנון מקום רחוק תמתין עד שלא תנשא.

הכחשת עדים לפה שהתיר, אמרה א"א הייתי ונתגרשה במקום פלוני, ואמרו עדים שלא נתגרשה ש"ס **האם נאמנת** דאף דלא אמרו העדים שהיתה אשת איש, מ"מ לא מהני הפה שאסר נגד עדים, או"ד כיון דמפיה אנו חיין לאוסרה והלא היא אמרה שנתגרשה הרי"ז מותרת, ובטעם הדבר מבואר ברע"א דאין אשה נאמנת לחובתה אלא משום שויא, והיינו משום דלדבריה היא אסורה והכא לדבריה היא מותרת, ואמרו את"ל דאינה נאמנת **ילה"ס באמרה א"א ונתגרשה ואיכא תו"ת אם נתגרשה** דשמא אמרי' סלק עדותם ומפיה אנו חיין, א"נ אפי' לא תסלק עדותם, מ"מ הוי ספק ובמקום ספק מהני פה שאסר, והנה כ' תוס' ב"ב לא: דל"א מגו במקום תו"ת, י"ל דהריטב"א פליג, א"נ שאני פה שאסר ממגו.

אמתלא, אמרה שהיתה אשת איש ולמחרת אמרה שהיא גרושה ולא מהני משום פה שאסר כיון דלא הוי תכ"ד [עי' מ"מ פי"ב מקידושין], א"נ אמרה שהיא גרושה כבר משכבר הימים, ומ"מ **נאמנת** אם נתנה אמתלא לדבריה כגון דאמרה כן מפני כת של פריצים שרצו להזדווג לה, כאשת שמואל שלא רצתה להזדקק לו ואמרה שהיא טמאה ולמחרת אמרה שהיא טהורה דנתנה אמתלא שלא היתה בכוחה.

פ"ב ה"ו

נאמנות אשה על טהרתה משנשבית, אמרה נשבית וטהורה אני נאמנת, ואם יש עדים שנשבית אינה נאמנת, ואם באו עדים משנשאת או אפי' שהתירו בי"ד להנשא הרי"ז לא תצא.

לוי ואבא בר בא אבי שמואל **התירו** נשים שנשבו בבבל שיבואו לא"י ע"י עדים שישמרו מיחוד מהגוים, ושאל שמואל למה לא לחוש לימים שקודם לכם ושאלו אילו היו אלו בנותיו גם היה שואל כן, וכשגזה היוצאה מפי השליט ונשבו בנות שמואל, וכשחזרו העמידו את השביין מבחוץ ואמרו שנשבו והן טהורות, ואמרו דניכר שהם בנות של חכם, ואמרו לשמעון בר בא שהיה כהן לישא א' מהן, ומתה א' ונשא השניה ומתה, ולאו משום דשקרו, אלא משום דחנניה בן אחי ר' יהושע עיבר את השנה בחו"ל פי' שנבעלו פחות מבנות ג' לפי חשבון עיבורו, אבל כיון דאין מעברין את השנה בחו"ל לא הוי עיבור ונמצאו אסורות לכהונה, כ"פ הגר"א, והק' החת"ס כיצד ידעו ההלכה דמהני פה שאסר, ופי' דלפי חשבון העיבור הבועל היה פחות מבן ט' [א.ה. ואף דדעת החת"ס דגדלות של עכו"ם תליא בדעת (שו"ת יו"ד שי"ז), י"ל דשאני ראוי לביאה דאינו תלוי בדעת].

פ"ב ה"ז

ב' נשים שנשבו ואומרות שהן טהורות, אינם נאמנות והא דע"א נאמן באיסורים, כ' השמעתתא (ש"ו פרק ט"ו) בשם התור"ד עדות זנות הוי דבר שבערוה ובעי שנים, ומן הדין שבויה מהני דאית לה חזקה אלא דהחמירו עליה והקילו בע"א ואפי' קרוב, ודעת הר"מ דשבויה הוי עדות דאיסורים וכ' המ"מ מהני ע"א משום דספק דאו' מדרבנן, [ושבויה ריעא חזקתה ולית לה חזקה], וכ' האחרונים דנ"מ דנאמנים עבד ושפחה, והוכיח המחנ"א מינה דעבד ושפחה אין נאמנים בשאר איסורים, **ואם מעידות זו על זו נאמנות** ול"ח לגמולין ביניהן.

נאמנות אדם על עצמו שהוא כהן, אין אדם נאמן ע"ע שהוא כהן אף דהוי עדות דאיסורים, מ"מ אין נאמן אדם ע"ע וכ' הרא"ש אף דעביד לאגלויי מ"מ אינו נאמן דהוי שבח כהונה וריוח מתנות כהונה לו ולזרעו לדורתיו, **וב' המעידים זה על זה שהם כהנים נאמנים**, וה"מ לקדשי הגבול, אבל למשפחה וקדשי מזבח צריך **ב' עדים** דמעלה עשו ביוחסין, א"נ ליוחסין בעי ב' עדים כערוה כדתניא בספרי דילפי' מלא יקום ע"א באיש דבעי ב' עדים לדיני ממונות נפשות קרבנות מכות ויוחסין, אלא דמשמע אף לתרומה, [ושמא זו סברת ר' יהודה להלן ה"ח], **והא דתני דמעלין לכהונה לויה וישראל** ע"פ ע"א ומשמע דמעלין ישראל למשפחה להשיא בתו לכהונה, דכהן אפש"ל לתרומה ולוי למעשר ראשון, י"ל דישראל לקבל מעשר עני.

כיצד מחזיקין לכהונה, בא"י נשיאות כפים וחילוק גרנות, ובסוריא רק נשיאות כפים עד מקום ששלוחי החודש מגיעים פי' דאית בה בי"ד קבוע, וסמכי' שלא יניחו לישא כפים אא"כ בדקו שהוא כהן, **ואף בבבל** דנפישי בה ת"ח, וכן באלכסנדריאה במקום שבי"ד יושבים.

מעשר ראשון חזקה לכהונה וכמ"ד במע"ש פ"ה דכהן אוכל מעש"ר, ואף דאפשר שהוא לוי, י"ל דידע' באביו שהוא כהן ומספק"ל אי הוי בן גרושה, ולעיל פ"י דינמות נח' אי כהנת שזינתה אוכלת במעשר כדין לוי"ה או לאו.

החולק ע"פ בי"ד אינה חזקה לכהונה, דלמא יורש את אבי אמו כהן ויכול למכרם לכהנים, ומבואר דאי מוחזק שאביו כהן, היו מחזיקים בכהונה ול"ח דהוא בן חלל, ואפשר דלעיל דמחזיקים ע"פ מעש"ר היה ריעותא וקול שהוא בן גרושה.

ר' ישמעאל בר"י אמר שלא העיד מעולם מלבד שהעיד והעלה עבד לכהונה ופי' בבבלי דח"ו שהעלה אלא כמעט העלה, לפי שראה שחולקין תרומה לעבד בלא רבו, והעיד במקום ר"י שלא היו חולקין לעבד בלא רבו.

נאמנות קרוב על כהונה ולויה, רבי ור"ש חד העלה אח ע"פ אחיו, וחד העלה בן ע"פ אביו חד העלה לכהונה וחד ללויה ולא ידעי' מי העלה ולמה העלה.

טו המעיד על א' שהוא בנו וכהן הוא, אמר רבי דהוא בנו אבל אינו כהן, והיינו דחייש' שהוא בן גרושה או בן חלוצה, ואילה"ק דאי נאמן שהוא בנו אף שהוא קרוב שהוא נאמן גם לכהונה ואי לאו לא תאמין שהוא בנו, ומ"ט לא חשבי' כרחוק הנאמן על כהונתו, [א.ה. ע"פ ע"א או להצטרף עם אחר], י"ל דחייש' שבנו בן גרושה והנה לכאו' הק' משום מגו שאינו קרובו, מ"מ לדברי קרוב הוא, והק' רע"א דמ"ל שהוא קרוב ומ"ט אינו נאמן במגו, ועי' באחרונים ובקצוה"ח (רע"ז) פי' לירו' באופ"א, ואילה"ק מרבי שהעלה בן ע"פ אביו, דדילמא העלה אח ע"פ אחיו, א"נ העלה ע"פ אביו אבל העלה ללויה והא דס"ד דמהני אח ע"פ אחיו אף דתרוייהו קרובים, אפש"ל דאיירי במסל"ת וכגון שמעיד אח קטן שמוחזק שהוא כהן על אחיו הגדול, [ואין לחוש שנפסלה אמו אח"כ], א"נ שאני בנו דצריך להעיד גם על אמו, והא דאינו נאמן על עצמו י"ל דאף במסל"ת אינו נאמן על עצמו כמו שנתבאר מהרא"ש דיש חשש משקר כיון דיש ריוח ממון, עוד אפש"ל דקרוב נאמן, ומשום חשש משקר חייש', רק לאב ולא לאח אמנם אי"ז עולה כן בתי' הב' בירו'.

פ"ב ה"ח

ע"פ כמה עדים מעלין לכהונה, לר' יהודה אין מעלין ע"פ ע"א דס"ל דמעלין מתרומה ליוחסין, **ולר"א** ה"מ במקום שיש ערער, אבל בלא ערער מעלין ע"פ ע"א וה"מ היכא דאין חשש גומלין דאל"ה היינו ת"ק לעיל ה"ז, **ולת"ק** הנ"ל אף כשחוששין לגומלין, **ולרשב"ג** בשם ר"ש בן הסגן מעלין לכהונה ע"פ ע"א אפי' איכא עוררין, ואמרו אין ערער פחות משנים, והנה אם העלו ע"פ ע"א מהני ערער ע"פ ע"א, ואי העלו ע"פ ב' לא מהני ערער אפי' של כמה בנ"א, והך קו' כרבן דתמן דבתו"ת אם מת ונשאת לא תצא, **ולרבנן דהכא ורנב"י** דאוב המחזיק ע"פ ב' עדים והביא שמעון עדים וקודם שהוציאו חזר ראובן והביא עדים, מחזירים לראובן, **וה"נ מעלין ומורידין ע"פ שנים** דלר"א מעלין כגון שהעלו ע"פ ע"א ובאו ב' עדים ובא ע"א להצטרף לע"א לר"א מעלין ולרשב"ג אין מעלין בכה"ג, אבל איל"פ בע"א בהכחשה דפשיטא דלא מהני ועוד במה פליג רשב"ג.

פ"ב ה"ט

אשה שנכבשה לגוים, מחמת ממון מותרת לבעלה ואפי' להכהן דל"ח שנאנסה דיראים להפסיד הממון, [ודתנן תינוקת שהורהנה למשכון מותרת רק אם יש עדים שלא נסתרה ונטמאה, דשאני זו שנתנוה מדעת ונוהגים בה היתר דע"פ דיינים אם אין משלמים נחלטת], **ומחמת נפשות** שניזונת למיתה אסורה לבעלה ואפי' ישראל דחייש' שנתרצתה להם, **י"א דה"מ אם נגמר דינה להריגה** דיש לחוש שנתרצתה, **וי"א אפי' לא נגמר דינה להריגה** מ"מ עומדת להריגה, **ואף אשת ליסטים הנדון למיתה אסורה** דיש לחוש שנתרצתה, ואין אימת בעלה עליה.

שבויה שנכבשה שלא ע"י ממון או נפשות, תנן ד**עיר שכבשה כרקום** פי' מצור של פעמונים ושלשלאות וכלבים ואווזין ותרנגולים שישמיעו קול של מי שבורח **וחיילות מקיפות אותה, וי"א דה"מ כרקום של אותה מלכות** השולטת בעיר **אבל של מלכות אחרת הוו כליסטים** דיראים מהמלכות של אותו מקום, ודין כרקום **הכהנות פסולות** ושאינם כהנות מותרות, אא"כ נבעלה ברצון, ואי ליכא לכל הני נאמנת במגו שיכלה לברוח **ומעשה שסומה** א' הצליחה לברוח **והתירו את כולם** דאם הסומה ברחה שמא אחרות גם ברחו, **וכן אם היה** שם פירצה נאמנות, **ואם היה** שם מחבואים **ילה"ס** אי חשיב הצלה.

אלו עדים נאמנים בכרקום, אף עבד ושפחה נאמנים משום ע"א, א"נ אינם נאמנים והקילו בשבויה שיש לה חזקת כשרות ועוד שמנוולה נפשה גבי שבאי, אבל אין אדם נאמן על עצמו, **וכן** אמרו לר' זכריה בן הקצב שאמר המעון הזה לשון שבועה שלא זזה ידה מידו בשעה שנכנסו גוים לירושלים עד שיצאו דאף הבעל אינו נאמן דאשתו כגופו [**ושכר לה בית והעלה** לה מזונות, ולא התייחד עמה אלא עם בניו, וקרא ע"ע 'יגעתי באנחתי ומנוחה לא מצאתי'].

י"א דאף קטן נאמן ואף קרוב נאמן, וקטן שהוא קרוב, ר' חנינה לא קיבל את בניו של חנניה קרתיסיה שנשבה הוא **ובניו, וריב"ל קיבלם** דס"ל אף קטן שהוא קרוב נאמן.

יחוד בעיר ובדרך, בעיר ב' בנ"א, ובדרך ג' שמא יצטרך א' מהם לצרכיו, ודתני דמוסרין לסוטה ב' ת"ח היינו עם **בעלה** וליכא יחוד עם בעלה, ובעי ב' עדים שלא יבוא בעלה עליה בדרך, ובבבלי ס"ד לסייע מינה, ודחי לה.

פ"ב ה"י

טז אלו נאמנים להעיד בגדלותן מה שראו בקטנותן, והיינו בדברים מדבריהם וקמ"ל אף דאין תחילת העדות בכשרות, ושאר עדות דאיסורין אי"צ דין עדות וסמכי' על קטן ול"ח שלא דייק, אבל בירו' מבואר **דנאמן רק אם מצטרף עם אחר** בכל דיני דמתני' וכ"כ הרבה ראשונים, אבל תוס' כ' דרק לדין קיום והינומא דלהלן [ולתרומה כ' תוס' דמהני ע"א, ואף לר"י דאין נאמן לתרומה, מ"מ לתרומה דרבנן נאמן, אבל לעיל התבאר דר"י הצריך תרתי מדינא], **נאמן לומר זה כת"י של אביו או רבו או אחיו** וה"מ בהני דרגיל בהם, [וש"מ דקרובים כשרים לקיום שטרות והאריכו הראשונים בביאור הדבר], וכ' הרא"ש דוקא הני דמתני', ובש"ך (מ"ו) כ' כל שרגיל אצלו דומיא דמתני'.

מעיד שראה **אשת פלוני שיצאה בהינומה** הוא סימן לבתולה וכתובתה מאתים, ואף דמוציאים ממון, פי' בבבלי כיון דרוב נשים בתולות נישואות בעלמא, ופי' הר"ן אף דאין הולכין בממון אחר הרוב מ"מ כיון דהוא דבר של פרסום גילוי מילתא בעלמא הוא.

מעיד **שהיה פלוני יוצא מבית הספר לטבול** ונאמן להאכילו תרומה ופי' בבבלי בתרומה דרבנן, **ול"ח שהוא עבד דאסור ללמד עבדו תורה** שמא יחזיקו אותו לישראל, **ודאמרו דעבד עולה לז' קרואים, י"ל דהעבד למד מעצמו, א"נ** רבו **כטבי עבד ר"ג** דה"מ דחייש' בעבד שרבו ישראל שמלמדו כמנהג בניו, א"נ יחד עם בניו, [**עוד אמר ר' ירמיה דוידבר עולה למנין ג' פסוקים**].

מעיד **שהיה פלוני חולק עמנו בגורן** ונאמן להאכילו תרומה, אבל לא ליוחסין ופי' בבבלי בתרומה דרבנן, **ואין לחוש לעבד, דאין חולקין בגורן לנשים** מחשש גרושה או יחוד, **ולא לעבדים** שמא יעלו ליוחסין, **אבל נותנים להם מתנות כהונה ולויה בביתם.**

מעיד שמקום זה בית הפרס דהחורש את הקבר עפרה מטמא במגע ומשא שמא יש בה עצם והיינו עד ק' אמה שיעור גרירת המחרישה, והוי טומאה מדרבנן, ולדעת הר"ן אינו נאמן להחמיר, ובראב"ד ועוד ראשונים כ' איפכא דהיכא דהוחזק לטומאה אינו נאמן לטהר אלא נאמן רק לטמא, ועד כאן בתחום שבת דתחום שבת דרבנן, [א.ה. ע"ע ירו' עירובין פ"ג ה"ד שי' בזה].

עדות ממון מחמת עדות שראה בקטנותו, יל"ס האם מוציאים ממון, כגון דמוחזק לכו"ע דתחום שבת בשדה ראובן וידוע כ"כ כהאי דסוקלין ושורפין על החזקות, **והעידו על** תחום שבת בשדה שמעון ואף דע"א המעיד על מיתת הבעל אינו נאמן לנחלה, הכא איירי בב' עדים כפי שהתבאר לעיל, **ואת"ל** דמקבלין יל"ס אם יזימו אותם האם משלמים, או"ד דאין למדים דבר מדבר בעדים זוממין פי' דיכלו לומר דלא נתכוונו אלא לומר היכן תחום שבת.

יל"ס האם נאמן ששמע על פלוני אומר ששאתו אסורה, וכן אשה על בניה שאסורים בתרומה, והנה ודאי דאין נאמנים לאסור אלא נאמנים רק בדרבנן להקל, ושמא הכא מבעי אי הוי עדות להחשיבה כקול, דבמקום קול חיישׂ' אבל לא חיישׂ' לקול היוצא מפני נשים וקטנים.

נאמן להעיד שהיה בקציצה פלוני ופלוני פי' שהיו ממלאין חביות קליות ואגוזין ושוברין לפני התינוקות בשעה שהיה אדם מוכר שדה אחוזה ואומרים נקצץ פלוני מאחוזתו, וכשחוזר ולוקח עשו כן ואמרו חזר פלוני לאחוזתו, וכע"ז היו עושים לנושא ולמגרש אשה שאינה ראויה לו.

אין אדם מעיד על קטנותו לאפוקי ממונא, ואפי' באופן שהדבר בעלמא מפורסם, כגון שהיה דרך לפלוני במקום הזה ולהתיר ללכת בתוך שדהו, ושהיה מעמד ומספד לפלוני במקום הזה.

עדות קטן, מבואר במתני' דמהני עדות רק בגדלותו, אמנם נאמנים קטנים ואשה להעיד על נחיל של דבורים שיצא משדה פלוני לפלוני דלא זכתה שדה השני אלא מדרבנן משום דרכ"ש, וה"מ דמפריחים דבורים כן, וה"מ שמעידים מיד, אבל יצאו וחזרו אמרי' דהעידו מחמת יראה ופיתוי.

אלו נערות

פ"ג ה"א

נערות שיש להם קנס פי' נערה שהביאה ב' שערות עד ו' חודשים, ונאנסה כשהיא בתולה נותן לאביה חמישים כסף כדכ' 'ונתן האיש השוכב וגו', ממזרת נתינה כותית, וגיורת שנתגיירה ושפחה שנשתחררה ושבויה שנפדית פחות מבנות ג' שנים ויום א' דאף אם נבעלה בתוליה חוזרין.

עוד נערות שיש להם קנס, הבא על אחותו, וכן אחות אביו ואחות אמו, אחות אשתו ואשת אחיו [שיש לו בנים מאשה אחרת אבל לא מאשה זו דא"כ אינה בתולה] ואשת אחי אביו ונדה יש להם קנס, ואע"פ שהם בכרת אין בהם מיתת בי"ד דאילו היה מיתת בי"ד אין בהם תשלומין דאיכא קלב"מ.

יז הטעם דמשלם קנס לפסולות, אף דכ' 'ולו תהיה לאשה', לר"ל ילפי' מדכ' 'מוהר הבתולות' ריבה הרבה בתולות ודתנן שאין לקיים את הפסולות משום איסורא דרביע עלה, והיינו דתנן דאין מצוה אלא באשה הראויה לו, ור"ז ס"ל דכתובה דאו' והיינו כמוהר הבתולות והק' דלא כ' בתולות כמוהריות דהיה משמע דליתן לכל המפותות ככתובתה, א"נ אפי' אי כ' מוהריות כבתולות, היה אפשר לרבות פסולות דמוהר היינו תשלום לאנוסות, ופי' ר"ז דכ' 'אם מאן ימאן אביה', דלכאו' אתי למעט שמיאנו שמים, וכיון דכ' 'מאן ימאן' ש"מ אף שמיאנו שמים, ומ"מ הבא על השפחה פטור דכ' 'מהר יהמהרנה לו לאשה' דוקא שיש בה הויה ולא שפחה, ואאותו אף דאין לו הויה אבל יש לאחרים הוייה, ובתו דיש הוייה אצל אחרים מ"מ אין לה קנס דמתחייב בנפשו מיתת בי"ד, וקים ליה בדרבה מינה, כפי שיתבאר בהמשך.

נתינים אסורים דדוד גזר עליהם לפי שלא היו גומלי חסדים כישראל, וגזר עליהם פסול משפחה, אבל לא משום שפחה, דא"כ אין קנס בהבא על הנתינה כשפחה שאין לה קנס.

כותים הביאם מלך אשור מכותה תחת בנ"י שהגלם לאשור, ובתחילה לא יראו את ה' ושילח בהם ה' אריות והרגו בהם, ולבסוף נתגיירו לרבי הוו גרי אריות ואינם גרי אמת, ולרשב"ג גרי אמת, ומתני' דכותים יש לה קנס כרשב"ג, ואילה"ק דמתני' אף כרבי דהנה תנן בי' יוחסין דכותים אסורים בקהל ומותרים בפסולים והיינו בכותי שנתגייר, ואסורים משום דחיישׂ' לעבד ועכו"ם הבא על בת ישראל דהולד ממזר והלא לממזר יש קנס, ואף דהוי המע"ה מ"מ קנסו כדי דלא יהיה חוטא נשכר, אבל י"ל דרק לחומרא חשבי' כממזר משום מעלה ביוחסין, אבל בעלמא אזלי' אחר אביו שהוא גוי ולכך ליכא קנס לרבי, [א.ה. אף דהחוטא נשכר, צ"ל דעיקרו כגוי].

אונס ופיתוי יתומה, ריב"ח אמר דפטור דאין ונתן לאבי הנערה, והיינו כר"י הגלילי דאורסה אין לה קנס אבל לר"ע דיש לאורסה קנס וקנסה לעצמה ה"נ יש לה קנס וקנסה לעצמה, ומתני' כר"ע דתני שנתגיירה פחותה מבת ג' דהיא כיתומה דגר שנתגייר כגר שנולד דמי, והא דתני לר"י הגלילי 'תחת אשר עינה' לרבות את היתומה לקנס, י"ל שנאנסה בחיי אביה ומת אביה וקמ"ל כיון דנתחייב בחיי אביה, חייב ליתן לה.

חיוב מלקות ותשלומים בבא על אחותו ותרומה, תנן במכות אלו הן הלוקין הבא על אחותו וכו', ותנן אלו נערות שיש להם קנס הבא על אחותו וכו', א"נ הק' מאוכל תרומה במזיד משלם קרן משום גזל השבט ואין משלם את החומש דליכא כפרה במזיד, לר' יוחנן ביאור סתירת המשניות אם התרו בו לוקה, ואם לא התרו בו משלם, דס"ל לר' יוחנן דאם התרו לוקה ואינו משלם דכ' 'כדי רשעתו' משום רשעה א' אתה מחייבו, והא דל"א דמשלם ואינו לוקה דכ' 'והפילו לפני השופט והכהו כדי רשעתו' דהיינו שהרשיעו אותו בב' רשעיות 'והכהו' דלוקה רק במספר ולא משלם.

יח לר"ל לעולם אינו משלם ואפי' לא התרו בו, מ"מ כיון דאם היו מתרין היה לוקה לכך אינו משלם והא דתני האוכל תרומה בשוגג משלם קרן וחומש וכן מתני' דידן דאלו נערות דחייב על אחותו, י"ל דמתני' כר"מ דלוקה ומשלם דס"ל עד זומם על ממון לוקה משום לא תענה ומשלם כאשר זמם, [וצ"ע מה הק' בשוגג הלא לעיל הביאו למזיד, וכיון דמזיד אף שוגג ועי' להלן], דיליף ר"מ ממוציא שם רע דכ' 'ויסרו אותו מכות, 'ועגשו אותו' ממון, אבל לחכמים שאני מוצש"ר דמתחייב בדיבור ואין למדים ממנו לכ"מ [ואף דעדים זוממים נמי הוי דיבור, כ' תוס' דמ"מ לא הוי חידוש דמתחייבים מחמת דיבורו], וה"נ אין מלמד לחייב ממון ומלקות בכ"מ, והא דאמרו בשם ר' יוחנן [א.ה. ובתרומות בשם ר"ל, ובדף נו. בשם ר' יוחנן], המזיד בחלב ושוגג בקרבן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן אע"פ דבעלמא ס"ל לר"ל דלא לוקה ולא משלם, י"ל דשאני קרבן ומלקות דזה לשמים וזה לבי"ד, אבל ב' דברים המסורים לבי"ד, בי"ד תופסים רק דבר אחד.

לכו"ע אין מיתה ותשלומים, דכ' 'ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת' ודרשי' מה מכה בהמה לא חילקת בין שוגג למזיד לחייבו ממון לפי דאדם מועד לעולם ה"נ מכה אדם אין חילוק בין שוגג למזיד לפטור ממון משום דקים ליה בדרבה מיניה [ואף בשוגג פטור מתשלומין], ומח' ר"י ור"ל במלקות וממון, לר' יוחנן יש ממון אצל מלקות כשלא התרו בו, דאי התרו אינו לוקה ומשלם, ולר"ל אף אין ממון אצל מלקות דילפי' והיה אם בן הכות ה'רשע' לאשר הוא 'רשע' למות.

נתן בר הושעיה תי' לסתירת המשניות בבא על אחותו דדוקא נערה דאית לה קנס, משלם ממון, אבל בבוגרת דלית לה קנס, לוקה, ואע"פ דיש לבוגרת בושת ופגם וניחא דישלם ולא ילקה י"ל דאיירי כגון שפיתתה או שמחלה לו על הבושת ופגם, ומבואר דס"ל לנתן בר הושעיה דבמקום מלקות וממון משלם ואינו לוקה, י"א מדכ' 'כדי רשעתו' אתה מחייבו משום רשעה אחת, והא דדוקא משלם ואינו לוקה ילפי' מעדים זוממים דמשלמים ואינם לוקים דבפי' ריבתה תורה עדים זוממים לתשלום, וי"א מדכ' 'והכהו לפניו כדי רשעתו' דדוקא אם יוצא במכותיו ידי רשעו, ולא מי שאומרים לו 'עמוד ושלם'.

הטעם דהאוכל תרומה משלם אליבא דר"ל, הא דהאוכל תרומה במזיד משלם ואינו לוקה, לנתן בר הושעיה ניחא, ולר' יוחנן איירי במזיד ללא התראה, אבל לר"ל דס"ל דמזיד ללא התראה אינו לוקה ואינו משלם, ילה"ק מ"ט משלם [והיינו באופן שלא נתחייב בתרומה מתחילה ע"י גזילתו כדלהלן יח.], וכן צ"ב מהא דהאוכל תרומה בשוגג משלם ולר"ל הוי"ל דאינו לוקה ואינו משלם, ואי"ל דמתני' כר"מ דס"ל לוקה ומשלם [ובשוגג אינו לוקה], דהלא כ' 'ואיש כי יאכל קודש בשגגה' ופשיטא דאי"ל דקרא רק אליבא דר"מ, וכן אי"ל דחומש הוי קרבן ואף הקרן הוי קרבן ונתבאר לעיל דמשלם קרבן אפי' במקום מלקות וכדתנן דאינו משלם תרומה אלא חולין מתוקנים ומשמע לכאו' דהוא קנס מהא דמוסיף על התשלומים, וכן משמע דהוא קנס מהא דאם אכל תרומה טמאה דמשלם חולין טהורים, ואם שילם חולין טמאין במקום חולין טהורין יצא, ולכאו' משום דהוי קנס [ומוכח מכאן דס"ל לירו' דמשלם לפי מידה ולא לפי דמים], אך מ"מ אי"ל כן כיון דא"כ יצטרך לשלם את החומש דוקא לבעלים כמו הקרן דצריך לשלם דוקא לבעלים, ואינו כן דהלא חומש משתלם לכל כהן שירצה וע"כ דבקרן יש גם חיוב ממון, אבל י"ל לר"ל דהוי כעין עדים זוממים דהכל היו בכלל 'לא תענה' ללקות עליו ויצאו עדים זוממים דכ' 'ועשיתם לו כאשר זמם' לשלם ולא ללקות, ה"נ הכל היה בכלל 'וכל זר לא יאכל קודש' בין בשוגג ובין במזיד ויצא 'איש כי יאכל קודש' לשלם ולא ללקות.

יט אופנים דמודים חכמים, דפליגי על ר"מ, ולא ס"ל לוקה ומשלם מודים בגונב חלבו של חברו ואכלו דלוקה על החלב ומשלם את הגניבה, יש שאמרו כיון דשאני אוכל חלב דהלא אפי' היה אוכל חלבו שלו היה לוקה ואין התשלומין והממון מאותו מחייב [והך תי' אזיל גם למ"ד דלוקה ואינו משלם], וכן אמרו בהא דמודים חכמים ב'גונב' תרומת חברו ואכלה דלוקה ומשלם דאם היה אוכל תרומת עצמו היה חייב, וכע"ז אמרו בהא דמודים חכמים ב'חוסם' פרתו של חברו דלוקה ומשלם ו' קבין לפרה וד' קבין לחמור דהכי הוא שיעור אכילתם, וכן אמרו גבי חייבי מיתות בידי שמים דמצינו שלוקין ומשלמים גבי גנב תרומת הקדש כהן שהקדיש תרומה ואכלה דלוקה ומשלם [אבל צ"ע מה הוסיף בתרומת הקדש הלא מעילה במיתה ילפי' ממיתה בתרומה].

אבל ילה"ק על סברא זו מהא דהבא על אחותו קטנה לוקה ואינו משלם ולנתן ב"ה משלם ואינו לוקה ומ"ט אינו לוקה ומשלם קנס דהלא הבא על אחותו בוגרת לוקה, ולכך אמרו דאם אין חלות החיובים באותו זמן ליכא קלב"מ בממון ומיתה וכן ממון ומלקות ולכך הא דמודים חכמים בחוסם פרת חברו לפי דמתחייב מלקות מחסימה ראשונה ובתשלומים עד כל חסימה וחסימה וה"נ י"ל בגונב חלבו של חברו או תרומת חברו דמתחייב בגניבה מיד ובמלקות אינו חייב עד שיאכל, אבל הק' ר"ז דהלא המצית גדיש חברו מתחייב מיתה בשבולת הראשונה, ובתשלומים חייב על כל שבולת ושבולת וע"כ דהא דפטור בתשלומין מחמת המיתה היינו כיון שיש בכל שבולת התראת מיתה לתשלומים פי' ראוי להתחייב במיתה אף בשיבולת השניה וה"נ כל חסימה וחסימה חייב ענוש ותשלומים, וצ"ל דהא דמודים חכמים בחוסם פרתו של חברו דלוקה ומשלם, י"מ דברייתא לצדדים קתני ובחוסם בתרומה ומוקדשין דחסם בפני דייש של תרומה [שתרם בשבלין] או בשדה הקדש דליכא בה חסימה כמבואר בבבלי בב"מ, ואמרו דאף דחכמים ס"ל בעלמא דלוקה ואינו משלם מ"מ איכא פעמים דלוקה ואינו משלם והיינו בחסימה בעלמא, ופעמים משלם ואינו לוקה והיינו בתרומה וקדשים, וי"מ בחוסם ע"י שליח דכיון דאין שליח לדבר עבירה השליח לוקה והמשלח חייב בתשלום דהלא שכרה כדי שתאכל וחסמה, והא דאין שליח לדבר עבירה מהא דכ' 'דם יחשב לאיש ההוא' ולא לשולחיו.

אכל תרומה באיסור נוסף, כשגג בתרומה והזיד בחמץ או נזיר או יו"כ, אי חשיבי ב' דברים ניחא י"מ דלכו"ע לוקה ומשלם, וי"מ דהנה אף לר"ל דריבתה תורה דאוכל תרומה בשוגג משלם וצ"ל דהריבוי כדי דלא נימא לפוטרו מחמת מלקות דתרומה אבל הכא דאיכא מלקות מצד אחר אמרי' לוקה ואינו משלם, ואם חשבי' לה כדבר אחד מחמת דאתה מחייבו על אכילה אחת, תליא במח' ר"י ור"ל לר"י לוקה ואינו משלם, ולר"ל דבעלמא חייבי מלקות שוגגים פטורים מתשלומים כיון דריבתה תורה אוכל תרומה לתשלומים, משלם ואינו לוקה.

קלב"מ בכרת וממון, הנה אין בין שבת ליו"כ אלא שזה זדונו בידי אדם בב"ד וזה זדונו בידי שמים כרת, אבל לענין תשלומין שוים הם דבתרוייהו איכא קלב"מ, לר' נחוניה בן הקנה משום דיו"כ כשבת, ולר"ש בן מנסיא משום דילפי' כריתות ממיתת בי"ד, וי"מ בבא על נערה נדה דחייב כרת ויפטר מקנס, ואף לר' יוחנן לעיל דמחייב היכא דלא התרו מ"מ הכא יפטור כיון דמחוייב בכרת אף ללא התראה, וכן אחות אשתו שהיא בכרת, דלר' נחוניה ב"ה לא דמיא הני כריתות לשבת לפי שיש בנדה היתר אחר טהרתה ואחות אשתו אחר מיתת אשתו ולר"ש איכא קלב"מ דילפי' חייבי כריתות ממיתת בי"ד, עוד אמרו יש להוכיח להני דכרת פוטר מתשלומין דיש **קלב"מ בכרת ומלקות** תני דכמו דאין מלקות בשבת משום דאין לוקין על לאו שניתן לאזהרת מיתת בי"ד ה"נ אין לוקין על כרת ביו"כ משום דדמי זל"ז, ודלא כתני דאלו הן הלוקין [דס"ל לוקין על חייבי כריתות].

כ הנה השוחט אותו ואת בנו לשם ע"ז, לר' יוחנן אם התרו בו משום אותו ואת בנו ולא התרו משום ע"ז לוקה ואע"פ דממון וחייבי מיתות שוגגין אינו משלם מ"מ מלקות שאני, ואם התרו משום ע"ז נסקל ואינו לוקה, ולר"ל אינו לוקה אפי' לא התרו משום ע"ז כיון דאם היו מתרים משום ע"ז היה נסקל, ולפי"ז י"ל דהספק הנ"ל האם כרת פוטר ממלקות א"ש אליבא

דר"ל, ואף אליבא דר' יוחנן וכגון בדבר אחד דחיוב המלקות מאותו חיוב של הכרת, אבל לא בב' דברים כאותו ואת בנו וע"ז.

לר"ל דחייבי מלקות שוגגים פטורים מתשלומים אף רבנן דמכות ורנב"ה ור"ש בן מנסיא ס"ל דחייבי כריתות פטורים מממון [דבכל כרת איכא גם לאו], מ"מ איכא נ"מ בין רבנן לרנב"ה ור"ש בן מנסיא בחייבי מלקות וממון דלרבנן דמכות אף חייבי מלקות פטורים מתשלומים אבל לרנב"ה ור"ש בן מנסיא כר"מ דלוקה ומשלם, וכגון הבא על הממזרת או המצית גדיש של חברו ביו"ט דליכא כרת [דלרבנן כיון דיש חיוב מלקות אינו משלם].

הנה התבאר לעיל יז: דר"ל ס"ל דתנא דאלו נערות דחייבי לאוין משלמים קנס משום דאתיא כר"מ, ואמרו דרישא דתנא דאלו נערות אתיא כרבנן דאלו הן הלוקין אפי' לר"ל והיינו גבי ממזרת ונתינה [דדוד גזר עליהם] וכותית [כמ"ד גרי אמת] דלית בהו לאו, ואע"פ דהבא על ממזרת בלאו, י"ל כגון ממזר הבא על הממזרת דמותר בה [וקמ"ל דאיכא קנס אע"פ דהם מפסולי קהל].

פ"ג ה"ב

אלו נערות שאין להן קנס, גיורת ושפחה לאחר ג' שנים [סתם עכו"ם פרוצים בעריות, ושבויה, לת"ק אין לה קנס אף דמדאו' בחזקת כשרות, גזרו עליה איסור שלא תנשא, וכיון דהוי בעולה אין לה קנס, א"נ דוקא באיסורין אזלי' אחר חזקה, אבל ממון לא מפקינן מספיקא, ולר' יהודה שבויה בקדושתה, י"מ רק לענין קנס, וי"מ אף כתובתה מאתים, וי"מ אף אוכלת בתרומה וכל מתני' דפ"ב דאינה אוכלת בתרומה דלא כר' יהודה, וכדאמר ר' דוסא דשבויה אוכלת בתרומה, והלכה כר' דוסא.

פ"ג ה"ג

כל המתחייב בנפשו בבי"ד פטור מקנס משום קלב"מ דכ' 'אם לא יהיה אסון פי' שהאשה לא מתה ענוש יענש', והיינו הבא על בתו ובת בתו, ובת בנו, ועל בת אשתו ובתה, ובת בנה, וקמ"ל בבתו אף דהקנס לאביה, לר"ע להלן דארוסה יש לה קנס וקנסה לעצמה כגון שנתארסה ונתגרשה, ולר' יוסי הגלילי להלן דארוסה אין לה קנס, כגון שמת אחר שבא עליה וקמ"ל דאינה תובעת את היורשים קנס.

חייבי מיתות בי"ד פטורים מקנס אף בשוגג, דכ' 'אם יהיה אסון' וכ' 'אם לא יהיה אסון', וכ"מ במתני' דאמרו לפטור והדר תני דכל המתחייב בנפשו והיינו לאתויי שוגג, וכן מדכ' 'מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת' מכה בהמה חייב ממון אף בשוגג, וה"נ מכה אדם פטור מממון אף בשוגג.

פ"ג ה"ד

כא נערה מאורסת שנתגרשה ונאנסה [דבעודה ארוסה מתחייב בנפשו ואינו משלם קנס], לר"י הגלילי אין לה קנס דכ' 'אשר לא אורסה', ולר"ע קנסה לעצמה, דאשר לא אורסה לאביה, ואם אורסה לעצמה, והא דלר"ע אין קנס לעצמה במוכת עץ שנתמעטה מ'בתולה', ובוגרת שנתמעטה מ'נערה', דשאני 'אשר לא אורסה' דלא נכתב לעצמו אלא ללמד חמישין במפתה בגז"ש מאונס, ולר"י הגלילי ילפי' חמישין 'כסף' 'כסף'.

חיוב קנס ע"פ שעת האונס ולא ע"פ שעת העמדה בדין, ולכך בא עליה ונתארסה ונתגרשה אף לר' יוסי הגלילי משלם קנס דבשעת האונס לא היתה ארוסה, וכדאמר ר' אחי דאין להק' על ריב"ח לעיל דאין ליתומה קנס דהא דכ' 'תחת אשר עינה' לרבות את היתומה לקנס, איירי שבא עליה בחיי אביה ומת האב דאזלי' ע"פ זמן האונס וה"נ הבא עליה ונשאת נותן לאביה [א.ה. אמנם חיוב הקנס חל בשעת העמדה בדין, כמבואר להלן ה"ז].

פ"ג ה"ה

תשלומי אונס ומפתה, אונס ומפתה נותנים בושת ופגם וקנס, ולתנא דמתני' מוסיף האונס צער ולר"ש אינו משלם צער דהוי כיבלת ונטיעה העתידה להקצץ, ודכ' 'תחת אשר עינה' איירי בבא עליה על קוצים, אבל לרבנן לא דמי אונס לרגון, ונבעלת באשפה לנבעלת בחופה.

זמן תשלומי אונס ומפתה, תנן במתני' האונס משלם מיד בין ישאנה ובין לא ישאנה, כגון שמיאן בו אביה, והמפתה כשיוציא היינו שלא יכנוס כמבואר בבבלי, ואפשר דה"נ כוונת הירו', דאם נשאה אינו חייב כלום אלא רק כשיוציאה כדתני' 'כסף ישקול כמוהר הבתולות', שעושה את הקנס לכתובה וקמ"ל דאף שנשאה בעולה, ובעלמא כתובתה לאו מנה ואינו ד"ת, הכא הוי ד"ת וכתובתה מאתים, ומצינו לשון מוהר בשכם שאמר ליעקב 'הרבו עלי מאוד מוהר ומתן' עבור דינה אחותם, ומכאן לכתובה מה"ת לרבנן דסוף מכילתין.

תנאי כתובה באונסה ומפותה, הנה לרבנן אין לאנוסה כתובה, ואין לה תנאי דבנין דכרין שיהיו ממנה ירשו כתובתה, כיון דאין לה כתובה ולמפותה יש תנאי בנן ונוקבן שיהו ניזונות עד שתלקח לגוברין, כיון דיש למפותה כתובה, ולריבר"י דיש לאנוסה כתובה מנה כיון דכנסה בעולה יש לה תנאי כתובה, אבל יל"ס לרבנן האם יש תנאי כתובה לבנות אנוסה דמחד אין לה כתובה, ומאידך יצא כסף כתובתה בקנסה.

פ"ג ה"ו

האונס שותה בעציצו אפי' מאוס והיינו אפי' מוכת שחין או חיגרת סומה, אבל אם נמצא בה דבר זימה אחר שכנסה, יגרשנה, או שהיא מפסולי קהל אינו מקיימה דכ' 'ולו תהיה לאשה' אשה הראויה לו, י"מ דילפי' גז"ש ממוציא ש"ר דכ' 'ולו תהיה לאשה' והתם אי"צ דהלא היא אשתו דדוקא אשה הראויה לו, אבל הק' דא"כ לא יהיה קנס באשה שאינה ראויה לו ולעיל מרבינן מקרא דאף האסורה לו בכלל קנס, וע"כ דלו תהיה לאשה אלא איסורא דרביע עלה, [ובבבלי פי' דל"א עשה דוחה ל"ת בכה"ג דפעמים ממאנת וליכא לעשה], ובשם ר"א למדו מהגז"ש דלו תהיה לאשה דאם גירש אומרים לו שיחזיר דומיא דמוציא שם רע דצריך להחזיר, וכדתני ר"ח דאונס ומוציא ש"ר שהוציאו כופין אותן להחזיר ואם היו כהנים לוקין.

כב ממתי הבא על אשה בחנק ולא בסקילה, הנה הבא על אשת איש נשואה בחנק, ועל ארוסה בסקילה, ול"ד נשואה אלא אף בא עליה בעלה בבית אביה הבא אחריו בחנק, ואפי' אחר שבא עליה כדרכה הבא אחריו בחנק, אמנם בעלה אפי' בא שלא כדרכה הבא אחריו בחנק, דכ' 'בעולת בעל' וכדתני דאף אחר שבא כדרכה, אינה בכלל בתולה, באו על נערה המאורסה ב' בנ"א, הא' בסקילה והב' בחנק, באו עליה י' שלא כדרכה וא' כדרכה, כולם בסקילה, ואם כולם כדרכה הא' בסקילה והשאר בחנק, וכן הערו י' וא' גמר כולם בסקילה, גמרו כולם הראשון בסקילה והשאר בחנק, ובפנויה באו עליה י' שלא כדרכה וא' כדרכה כולם בקנס, כולם כדרכה הראשון בקנס והשאר פטורים. פנויה שבאו עליה י' כדרכה בוררת א' מהם והשאר נפטרו מלקחתה וחוזרת בה ובוררת אחר.

האונס נושא את הראויה לו, אבל היתה אחותה נשואה לו, פטור, ואף לאחר שמתה אחותה כיון דנפטר בשעת העמדה בדין, [א.ה. לענין קנס מבואר דאזלי' כשעת האונס, ונ"מ במת אביה, ויש לעי' בנשא אחותה לאחר האונס ומתה אחותה, או דהכל אזיל ע"פ שעת העמדה בדין].

אין כופין יבם לייבם את האנוסה י"מ שמת לאחר שכנס ואף דכופין את האונס להחזיר, מ"מ דרשי' בתוספתא מקרא, וי"מ שמת האונס קודם שכנס, וקמ"ל דל"א שקנאה בביאת האונס.

פ"ג ה"ז

יתומה או נערה שנתארסה ונתגרשה הנה תנן דאמר ר"א דהאונס חייב ומפתה פטור ומצינו מח' מה הביאור בחייב ופטור ובמי נאמר הפטור, לר' יוחנן ובשם ר"ח ר"א כר"ע דבוגרת קנסה לעצמה, ואונס חייב בקנס ובושת ופגם, ומפתה פטור בבושת ופגם רק ביתומה דמוחלת אבל נתארסה ונתגרשה בחיי אביה לא יכולה למחול דאכתי הוא של אביה ככסף קידושיה ואין אדם מוחל על שאינו שלו, ובקנס אף המפתה חייב כיון דאין חיוב אלא משעת העמדה בדין ואין אדם מוחל על דבר שאינו ברשותו, וכדתני דמת האב לאחר העמדה בדין, האחין יורשין, ומת קודם העמדה בדין שלה ולא של האחין, ולר' מנא מפתה פטור בכל ואף מקנס אף דלא מהני מחילה על שאינו ברשותו, כ' הרמב"ן דגופה מסרה לו לעשות בה כרצונה, ובשם שמאי ר"א כריה"ג דאין קנס לבוגרת וחייב ופטור היינו בושת ופגם.

פ"ג ה"ח

כג שיעור תשלומי קנס בושת ופגם, בושת ופגם הכל לפי המבייש ומתבייש, ולא דומה גדול לקטן, דהגדול מתבייש יותר ואינו מתבייש כ"כ כקטן אדם זוקל.

פגם רואים אותה כאילו היא שפחה הנמכרת בשוק כמה היא יפה וכמה היתה יפה וכ' תוס' דכל אשה שמין לפי מה שהיא, ונקט שפחה דאין דרך להשיא לעבד בת מלכים.

קנס שוה בכל אדם חמישים כסף בין אדם חשוב ובין אדם קל ככל דבר שיש לו קצבה.

פ"ג ה"ט

הבא על הקטנה בקנס ומיתה, לתנא דמתני' והיינו ר"מ קטנה עד שתביא ב' שערות יש מכר ואין קנס, נערה יש קנס ואין מכר, ובוגרת אין קנס ומכר, וכן חיוב נערה המאורסה דוקא בנערה בתולה מאורסה בבית אביה, ולרבנן קטנה עד ג' שנים יש לה מכר ואין קנס, ומבת ג' שנים עד שתביא ב' שערות יש לה מכר וקנס וה"נ חייב מיתה, ומשתביא ב' שערות יש קנס ואין מכר, ובוגרת אין לה מכר וקנס, וטעמא דרבנן דרשי' 'נער' חסר באונס אף קטנה, ולר"מ י"ל כיון דכ' 'נערה' ללמד על כל הפרשה שהיא נערה, וטעמא דר"מ דכ' 'נער' במוציא ש"ר וה"נ כ' באונס, אלא מוציא ש"ר קדים וע"ע להלן, והלא קטנה אינה נסקלת, ולרבנן י"ל דאתי ללמד בבא עליה דרך זכרות שלא כדרכה.

מיתת הבא על הקטנה לרבנן, רב אמר בסקילה דנער מרבה אף קטנה לסקילה ולא לחנק, והק' ר' יעקב מ"ט לא ריבו בוגרת לסקילה, וכ"ת נערה ולא בוגרת א"כ אף נערה ולא קטנה, וכ"ת תחת אשר עינה לרבות קטנה לקנס וה"נ לענין סקילה, מ"מ ה"נ נימא בוגרת לקנס, ואמר רב דאף שניצחו ר' יעקב מ"מ הלכה דקטנה בסקילה, וטעם הדבר פי' בשם שמואל דכ' 'ומת האיש אשר שכב עמה לבדו ולנערה לא תעשה דבר' ומדכ' לבדו וכ' לא תעשה ילפי' דיש אחרת בסקילה והיא פטורה.

פ"ג ה"י

הודאת בע"ד בממון וקנס, המודה שפיתה בת פלוני משלם בושת ופגם ולא קנס, שגבב משלם קרן ולא כפל ותשלומי ד' ו', שהמית שורי את פלוני או שורו של פלוני, משלם, אבל המית עבדו של פלוני אינו משלם, דכל המשלם יותר ממה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו.

כד יש להוכיח דכל השלשים של עבד הוי קנס ול"א דרק היותר מדמיו הוי קנס, דתנן המשביע חברו שהמית את עבדו ואח"כ הודה שנשבע לשקר פטור דחיוב שבועת הפקדון רק בממון ולא בקנס, וכ"ת דאייר בעבד מוכה שחין, הלא תניא בברייתא ולא נמצאת לפנינו, המשביע חברו שהמית שורו את בנו חייב כופר ליורשי המת, וא"א לומר במוכה שחין דא"כ יהיה פטור, וכ"ת כמ"ד דמשלם דמי מזיק אפי' נהרג אינו שוה כלום, הלא ס"ל להך מ"ד דכופר קנס ופשיטא דפטור, וע"כ בעבד ובן שיש לו דמים, ומ"מ פטור בעבד דכל השלשים הוא קנס, ויצא קנסו תחת נזקו.

לצאת ידי שמים בקנס ושחרור עבד כנעני, אין משלם אדם קנס ע"פ עצמו אפי' לצאת יד"ש, ואין להוכיח מר"ג דאמר שיוכל לשחרר את טבי עבדו מחמת שהפיל את שינו, וא"ל ר' יהושע שאין לו בי"ד ועדים, אבל י"ל דש"מ דס"ל דאין לשחרר עבד כנעני דאל"כ היה משחררו ש"מ דאין ראיה שאין לצאת יד"ש בקנס.

נערה שנתפתתה

פ"ד ה"א

למי אזיל תשלומי פיתוי ואונס, מפתה נותן בושת ופגם פי' נזק, ומבואר בירו' כיון דיכול למוסרה למנוול ומוכה שחין, וקנס לאביה, ובתפוסה פי' אונס דכ' ביה 'ותפשה', לתנא דמתני' אף הצער ובטור הביא ראב"ד דצער אנוסה לעצמה, ולר"ש אין אונס משלם צער, וה"מ צער מחמת הביאה לתנא דמתני' לאביה, ולר"ש אינו משלם, אבל **צער שלא מחמת הביאה** כגון חבל בה סימה את עינה או קטע ידה או שיבר רגלה, לר' יוחנן לאביה דמעש"י עד שבגרה מד"ת לאביה ורק משבגרה מעש"י שלה ומ"מ אין הכל לאביה אלא עושים סגולה פי' לוקחים שדה והאב אוכל פירות, ומסייע לר' יוחנן דחובל בבנו של חברו משלם מיד, ובבתו של חברו יעשה סגולה, ולר"ל צער בעלמא נותן לעצמה דמד"ת אף עד שבגרה לעצמה ורק מדרבנן האב זכאי במעש"י דדרשי' בבבלי דאב דומיא דאדון שמעש"י שלה, וכיון דלקטנה לא איצטריך דיכול למוכרה, י"ל דתנהו ענין לנערה, ומסייע לר"ל מחובל בבתו קטנה הנזק שלה ופטור מבושת ופגם, וכן מסייע דאחרים שפגעו בה נזקה שלה והשאר 'שבת' שבטלה ממלאכה יעשה סגולה, ובושת ופגם של אביה.

אופנים דאין הקנס לאביה, כ' 'ונתן לאבי הנערה' והול"ל ונתן לאביה, פעמים לאבי הנערה, ופעמים לנערה פי' דקנס דזכי האב הוא מכח הנערה, והיינו עמדה בדין משמת אביה, או עמדה בדין משבגרה, והא דלא זוכים היורשים מכח אביהם דכ' בעבד כנעני 'והתנחלתם אותם לבניכם' וגו', אותם ולא בנותיכם לבניכם והיינו קנס כדתני ר"ח דאין מוריש לבניו קנס אונס ופיתוי, ולא חבלה.

כה שעת זכות החייב בקנסות, לעיל התבאר דאין חיוב אלא משעת העמדה בדין, אבל הזכות לתבוע ולהוריש לבניו, לר' יונה בתחילה פי' שעת מעשה המחייב, והא דמת האב קודם העמדה בדין קנס לעצמה ולא לאחין, דילפי' לעיל פעמים שהקנס לנערה, מדכ' 'ונתן לאבי הנערה', ולר' יוסי בשעת העמדה בדין, והא דעמדה בדין משבגרה יש

לה קנס, אף דאין לבוגרת קנס, ילפי' 'תחת אשר עינה' לרבות קנס לשהיתה נערה ובגרה.

ר' חגי ס"ל כר' יונה והק' לר' יוסי מדתנן גנב וטבח ומכר משל אביו ומת אביו משלם ד' וה' לאחיו ואם גנב ומת וטבח ומכר אינו משלם ד' וה' דאין משלם ד' וה' חצאי בקר, ואי משעת חיוב העמדה בדין לפלוג בדידה אם עמד בדין או לאו ור' יוסי יפרש למתני' דמתחייב חצאי בקר, וסיפא דפטור משום דלא טבחו כולו באיסור כמבואר בבבלי.

עוד אמר ר' חגי דאין להוכיח ממתני' דתליא בהעמדה בדין האם מת אביו, כיון דבקנס לכו"ע זוכה האב מחמת הבת.

פ"ד ה"ב

עמדה בדין משבגרה, קנסה לעצמה, **עמדה בדין קודם שבגרה ולא גבתה**, לת"ק אזיל לאב ואם מת האב לאחים, דבשעת העמדה בדין הוי כגבוי ומעתה הוא חוב, וגובה מבינונית והא דמבואר בירו' בגיטין דנזק שזקף במלוה גובה מעידית [ובראב"ד על הרי"ף בגיטין מבואר דהבבלי פליג], י"ל דשאני התם דעיקרו נזק אבל הכא עיקרו קנס, ושביעית משמטת ואין הבכור נוטל פי שנים דאין הבכור נוטל בראוי, ובנוע"י גריס דגובה כיון דהוי כמלוה בשטר דאי"ז ראוי, ולר"ש אם לא גבתה ומת אביה לעצמה דאף שחל החיוב בשעת העמדה בדין מ"מ הוי חוב של קנס ולא זוכה האב אלא משעה שגבתה, וגובה בעידית כדין כד' אבות נזיקין ואין שביעית משמטת כדתנן בשביעית והבכור נוטל פי שנים דמעשה בי"ד חשיב כגבוי, ולנוע"י הגי' דאינו נוטל עד שיגבה בבי"ד.

מעש"י הבת אף שלא גבתה ומת האב אף לר"ש אזיל לאחים דהוי חוב, וזכו האחים מחמת האב, וש"מ דמעש"י של אחר מיתה, לעצמה, וכן מדכ' 'והתנחלתם אותם לבניכם' אותם ולא בנותיכם לבניכם.

פ"ד ה"ג

מתי והאם האב זכאי בכתובות בתו, המארס בתו ונתגרשה ואח"כ אירסה ונתאלמנה, ב' הכתובות של האב, השיא בתו ונתגרשה השיאה ונתאלמנה, לר' יהודה הראשונה של אב דאזיל אחר שעת החיוב, ולר' בון אף לר"י מד"ת אחר שעת גובייתו, מ"מ תקנו חכמים כדי שיהא אדם מצוי ליתן לבתו בעין יפה, אבל אמרו לו פי' ת"ק והיינו ר"מ דמשנשאת אין לאביה רשות בה פי' אף לדבריך דאזלי' אחר שעת החיוב, מ"מ כבר אין לאביה רשות בה, וכיון דלר"מ אזלי' אחר שעת גובייתו ב' הכתובות לעצמה.

כו טעמא דר"מ בשם ר' יצחק אמרו כדמצינו במוציא ש"ר, והנה תניא בעודה נערה והוציא עליה ש"ר משבגרה וכיון דמוציא ש"ר רק בנערות אינו לוקה ולא נותן מאה סלע ולכך גם אין לה בית אביה אלא יוצאת היא או זוממיה לבית הסקילה ואף דנשואה בחנק, מ"מ נבעלה בנערות, י"מ דהיינו טעמא דר"מ דכיון דיצאה מרשות אביה אין לו כתובה, וה"נ יצאה מנערות ואין הבעל משלם ק' סלע, אבל בפנ"י הק' דאי"ז ראיה לאביה דהלא מוציא ש"ר הוא אחר נישואין שיצאה מבית אביה [וע"י מושב זקנים דהק' וביאר מ"ט אזיל לאביה אחר שנשאת], וי"מ דברייתא זו סייעתא לר' יהודה דמוציא ש"ר לאביה אף לאחר נישואין ה"נ כתובתה לאביה אף אחר נישואין [א.ה. עיי"ש במושב זקנים כמה טעמים דאזיל לאבי הנערה, דאי"ל דאזיל לנערה אלא דעושה סגולה, א"נ משום דהליץ עליה, א"נ משום שנתבזה שיצאה מפתח אביה, ולפי"ז צ"ב להאי י"מ דאיכא ראיה לר"י מ"ט אזיל לאביה].

ר' מנא הק' דלא דמי כתובה למוציא ש"ר דלכאו' עמדה בדין משבגרה אין קנס דמוציא ש"ר, אבל א"ל ר' יוסי דישנ קנס לאביה כדתני' דזוקה הוציא ש"ר משבגרה אין קנס, אבל אם רק עמדה בדין יש לה קנס, וכעי"ז נח' ר' ירמיה הק' דלא דמי קנס לכתובה דקנס מתחייב בסוף, אבל א"ל ר"ז דאף קנס משעה הראשונה, ומבואר דר' מנא כר' ירמיה דמתחייב בסוף, ור' יוסי כר"ז דמתחייב בראשונה, וכן מבואר בדעת ר' יוסי להלן ה"ד, אבל לעיל ה"א מבואר דלר' יוסי בסוף ולר' יונה בתחילה, והנה ה"מ דס"ל לר' יונה בשאר קנסות אבל במוצש"ר לא הושלם החיוב עד שיזים עדי הבעל, ואף ר' יוסי דאמר בסוף, דוקא לענין להורישו לבניו, ומ"מ מתחייב על שעת העבירה, עוד צ"ל דלעיל רבי מקרא דתחת אשר עינה דאף בבגרה יש קנס, ומבואר דאי בתר בסוף אין קנס, והכא מבואר דיש קנס, וי"ל דהכא במוצש"ר הוא קנס לאביה, והא דלר' יונה אין קנס היינו משום דלא הושלם החיוב, וכנ"ל.

פ"ד ה"ד

דין גיורת שזינתה, גיורת שנתגיירה בתה עמה קודם ג' שנים, ודלא תני שנתגיירה ע"פ בי"ד פרש"י כיון דאין בי"ד מגיירים ללא אמה, ותוס' כ' משום דבעי שתתבע להתגייר ופחותה מג' אין דעת לתבוע, ואם זינתה בעודה מאורסה כשהיא נערה הרי"ז בחנק ולא כבת ישראל בסקילה, ואין לה פתח בית אב וכ' רש"י דלמצוה יש בית אביה, אבל צ"ע דאין מתייחסת אחר אביה וכ' התורי"ד דס"ד דיוציאו אצל אביה הגוי, ובמאירי כ' דהטעם שאין לה פתח בית אביה לפי שאינו ידוע, וכן אם הוציא עליה ש"ר אין לה ק' סלע דכ' 'כי הוציא שם רע על בתולת ישראל' יצאה זו שאינה מישראל.

הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה בסקילה ואין לה פתח בית אב וקנס ק' סלע דאין לה אב ובבבלי מבואר מקרא, וכן אין לה, י"מ דכ' 'על בתולה' לרבות את הגיורת שהורתה שלא בקדושה, ומ"מ אינה בקנס שאין לה אב וכ' 'ונתן לאבי הנערה', ולתני חזקיה ילפי' מדכ' 'וסקלוה ומתה', וכיון דסקלוה ודאי מתה, אלא לרבות אחרת לסקילה ולא לקנס.

הורתה ולידתה בקדושה הוי כבת ישראל לכל דבריה, ואם יש לה אב ואין לו פתח שאי"ז בית משלו, או יש פתח בית האב ואין לה אב הרי"ז בסקילה, דבית האב נאמר רק למצוה וקמ"ל דנסקלת אף שאין לה בית אב, והנה מצינו בתורה ב' פרשיות, פרשת נערה המאורסה שזינתה שנסקלת בשער העיר, [ולדעת הראשונים דוקא במעידים עליה בבית אביה והר"מ פליג], ומצינו לפרשת מוצש"ר בסקילה בבית אביה, ופרשה זו נאמרה דוקא לאחר שניסת ושעין הבעל שלא מצא בתולין, אבל אם באו עדים מאליהם ליכא קנס ומ"מ הוי בסקילה בבית אביה, [ודתניא בסנהדרין מו. תניא לבית הסקילה פי' הראשונים דלאו דאין לה בית אביה, אלא שחייבה סקילה, אבל הר"מ איסו"ב מבואר דאף דבעלמא עדים לאחר שניסת נסקלת בבית אביה, מ"מ אם נבעלה לבעלה כיון דהוי ראויה למוצש"ר הופקעה מבית אביה, ונסקלת בבית הסקילה], וס"ד דנערה שהיא בכלל פתח בית האב ואין לה אב אין בסקילה כלל, וקמ"ל שהיא בסקילה, והנה כ' הר"מ דאין לה פתח בית האב דינה בבית הסקילה, ובהורתה שלא בקדושה דינה בפתח העיר, והטעם כיון דאפקיר קרא מכלל מוצש"ר, אבל בת ישראל הויא בכלל אלא דא"א לקיים, אמנם בירו' מבואר דאי"צ מיעוט מכלל, אלא רק דאין לה בית אב.

פרשת מוציא שם רע, כ' 'כי יקח איש אשה ובא אליה ושנאה', הנה לר' אליעזר בן יעקב כשתבן ואינו חייב עד שישאנה ויבעול דכ' 'ובא אליה', ויטען טענת בתולים ויביא עדים כדרך המוציא ש"ר, 'ושם עלילות דברים' ולאו דהקדיחה תבשילו אלא דומיא דעלילות דברים שהאב אומר על הבעל והיינו שלא נמצאו בתולים, ומ"מ גם שבאו עליה שלא כדרכה דכ' 'והוציא עליה שם רע' יתירא אפי' שלא כדרכה, ומבואר להלן דלראב"י בעי' עדות דהנה כ' 'לא מצאתי לה בתולים' ול"ח שמצא ואיבד, כיון שהביא עדים שזינתה בבית אביה, וכשטוען האב 'ואלה בתולי בתי' אין לחוש שהוא דם ציפור, דהביא האב עדים שהזימו את עדי הבעל וכיון דהזים לעדי הבעל אין הבעל נאמן בטענה בעלמא.

כ' 'את האשה הזאת לקחתי' למעט ממוצש"ר אמה עבריה ע"י יעוד, ואפי' למ"ד דמעות הראשונות כשקנה את האמה נתנו לקידושין, וכן למעט שומרת יבם דאינה בכלל מוצש"ר, ואפי' כמשנה אחרונה מצות חליצה קודמת למצות יבום, וכן למעט ארוסה כדכ' 'ואקרב אליה' לשון נישואין.

ר' יוסי בר בון אמר דבפרשה זו נאמר עדים וזוממין וזוממי זוממין, דטענת הבעל בעדים, והביא האב זוממים, ואם אמת היה הדבר שהביא הבעל זוממים וכ' במרה"פ דהיינו לרבנן, אבל לראב"י אית תניי תני אם אמת היה הדבר, שלא מצא האב עדים להזים עידי הבעל ולראב"י אף אם הביא הבעל עדים להזים, מ"מ לא מתחייב אא"כ העיז פניו להראות את השמלה בלי בתולים.

ג' דברים שנאמרו בלשון משל, הנה לחכמים 'ופרשו השמלה' משל, וכן 'אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה' וכיון דפשיטא דאם יתהלך אין מיתה למכה, י"ל דהיינו משל דאם אמדוהו שלא ימות, 'אם זרחה השמש עליו דמים לו' ול"ד לו זרחה השמש, אלא שמש שהיא שלום מרפא בכנפיה, כלומר ואם אין סכנה בהבא במחתרת כגון אב הגונב אצל בנו, אין פטור של רודף, ול"א דע"ד כן בא.

כז תני אף לראב"י דהדברים ככתבן ופרשו את השמלה, לר"י בר בון עד שיתחוורו הדברים כשמלה ופי' הפנ"מ דבעי כדברי הבעל, [א.ה. צ"ע מאי קמ"ל הלא בעי עדים כדי שלא נחוש שאיבד ונקה המכה' וכיון דפשיטא דאם יתהלך אין מיתה למכה, י"ל דהיינו משל דאם אמדוהו שלא ימות, 'אם זרחה השמש עליו דמים לו' ול"ד לו זרחה השמש, אלא שמש שהיא שלום מרפא בכנפיה, כלומר ואם אין סכנה בהבא במחתרת כגון אב הגונב אצל בנו, אין פטור של רודף, ול"א דע"ד כן בא.

כז תני אף לראב"י דהדברים ככתבן ופרשו את השמלה, לר"י בר בון עד שיתחוורו הדברים כשמלה ופי' הפנ"מ דבעי כדברי הבעל, [א.ה. צ"ע מאי קמ"ל הלא בעי עדים כדי שלא נחוש שאיבד ונקה המכה' וכיון דפשיטא דאם יתהלך אין מיתה למכה, י"ל דהיינו משל דאם אמדוהו דוקא במעידים עליה בבית אביה והר"מ פליג], ומצינו לפרשת מוצש"ר בסקילה בבית אביה, ופרשה זו נאמרה דוקא לאחר שניסת ושעין הבעל שלא מצא בתולין, אבל אם באו עדים מאליהם ליכא קנס ומ"מ הוי בסקילה בבית אביה, [ודתניא בסנהדרין מו. תניא לבית הסקילה פי' הראשונים דלאו דאין לה בית אביה, אלא שחייבה סקילה, אבל הר"מ איסו"ב מבואר דאף דבעלמא עדים לאחר שניסת נסקלת בבית אביה, מ"מ אם נבעלה לבעלה כיון דהוי ראויה למוצש"ר הופקעה מבית אביה, ונסקלת בבית הסקילה], וס"ד דנערה שהיא בכלל פתח בית האב ואין לה אב אין בסקילה כלל, וקמ"ל שהיא בסקילה, והנה כ' הר"מ דאין לה פתח בית האב דינה בבית הסקילה, ובהורתה שלא בקדושה דינה בפתח העיר, והטעם כיון דאפקיר קרא מכלל מוצש"ר, אבל בת ישראל הויא בכלל אלא דא"א לקיים, אמנם בירו' מבואר דאי"צ מיעוט מכלל, אלא רק דאין לה בית אב.

פרשת מוציא שם רע, כ' 'כי יקח איש אשה ובא אליה ושנאה', הנה לר' אליעזר בן יעקב כשתבן ואינו חייב עד שישאנה ויבעול דכ' 'ובא אליה', ויטען טענת בתולים ויביא עדים כדרך המוציא ש"ר, 'ושם עלילות דברים' ולאו דהקדיחה תבשילו אלא דומיא דעלילות דברים שהאב אומר על הבעל והיינו שלא נמצאו בתולים, ומ"מ גם שבאו עליה שלא כדרכה דכ' 'והוציא עליה שם רע' יתירא אפי' שלא כדרכה, ומבואר להלן דלראב"י בעי' עדות דהנה כ' 'לא מצאתי לה בתולים' ול"ח שמצא ואיבד, כיון שהביא עדים שזינתה בבית אביה, וכשטוען האב 'ואלה בתולי בתי' אין לחוש שהוא דם ציפור, דהביא האב עדים שהזימו את עדי הבעל וכיון דהזים לעדי הבעל אין הבעל נאמן בטענה בעלמא.

כ' 'את האשה הזאת לקחתי' למעט ממוצש"ר אמה עבריה ע"י יעוד, ואפי' למ"ד דמעות הראשונות כשקנה את האמה נתנו לקידושין, וכן למעט שומרת יבם דאינה בכלל מוצש"ר, ואפי' כמשנה אחרונה מצות חליצה קודמת למצות יבום, וכן למעט ארוסה כדכ' 'ואקרב אליה' לשון נישואין.

ר' יוסי בר בון אמר דבפרשה זו נאמר עדים וזוממין וזוממי זוממין, דטענת הבעל בעדים, והביא האב זוממים, ואם אמת היה הדבר שהביא הבעל זוממים וכ' במרה"פ דהיינו לרבנן, אבל לראב"י אית תניי תני אם אמת היה הדבר, שלא מצא האב עדים להזים עידי הבעל ולראב"י אף אם הביא הבעל עדים להזים, מ"מ לא מתחייב אא"כ העיז פניו להראות את השמלה בלי בתולים.

ג' דברים שנאמרו בלשון משל, הנה לחכמים 'ופרשו השמלה' משל, וכן 'אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה' וכיון דפשיטא דאם יתהלך אין מיתה למכה, י"ל דהיינו משל דאם אמדוהו שלא ימות, 'אם זרחה השמש עליו דמים לו' ול"ד לו זרחה השמש, אלא שמש שהיא שלום מרפא בכנפיה, כלומר ואם אין סכנה בהבא במחתרת כגון אב הגונב אצל בנו, אין פטור של רודף, ול"א דע"ד כן בא.

עדים וזוממין וזוממי זוממין, ונלאו חכמי לב לבארו, ואפש"ל בזה דמח' ר"י בר בון ואית תניי תני לאו כמבואר מהרא"פ, אלא נח' כנ"ל האם בעי שיוכחשו העדים או בעי הזמה, ולפי"ז א"ש דברי הרמב"ם, [א.ה. מלשון ביאור הגרח"ק נראה דכדי לבאר ד' הר"מ הוצרך לשנות את ביאור המח' לעיל דר"י בר בון ואית תניי תני, וצ"ל לפי"ז דה"א דלא תק' סתירה בד' ר"י בר בון אי בעי הזמה [דלעיל הצריך זוממין, והכא לא], י"ל דהמח' לעיל רק אליבא דחכמים אז דחד אמר לרבנן וחד לראב"י, והר"מ כתב להלכה כר' אסי דהכא, ונמצא דהביא הר"מ לשון ר"י בר בון ולא מטעמיה, וצ"ע, עוד אפש"ל דאף ללא שינוי ביאור המח' דלעיל, א"ש דהר"מ כ' כר' אסי דהכא וכלשון ר"י בר בון דלעיל ואכתי לשון הר"מ צ"ע].

לר' אסי הנ"ל דאין העדים נסקלין ולא הבעל לוקה ומשלם ק' סלע עד שיזימו, וכן עד שיאמרו שהבעל שכרן להעיד עדות שקר, ואמר ר' יוחנן בשם ר"ש בן לקיש, וי"ג בר יוחאי, דדוקא אם אמרו שהבעל שכרן דילפי' ושם לה עלילות דברים שומה שומה מריבית לא תשימון עליו נשך ע"י שימת ממון, ומאידך מצינו דתני אם באו העדים מאליהן אינו לוקה והיא או זוממיה מקדימין לבית הסקילה, ומשמע דאם זימנם הבעל, חייב אף שלא שכר עדים [לגי' הנ"ל רשב"י מביא הירו' דיש ברייתא דלא ס"ל כן, ולגי' רשב"ל היא קו'].

הביא האב ב' כתי עדים להזים, א' אומרת עמנו הייתם, וא' אומרת ששכר הבעל והוזמו ב' הכתות, כת שאומרת עמנו הייתם נסקלת ואין משלם ממון דלא מהניא עדותם להוציא ממון, [ולא פטרי' משום קלב"מ כיון דהוי מיתה לזה ותשלומין לזה], וכת שאמרת שהבעל שכר, י"א דלוקין ומשלמים ק' סלע, אבל לר' יוסי בר בון כיון דהוי חצי דבר אין לוקין ומשלמים, אלא לוקין משום 'לא תענה' ככל עדים זוממים שא"א לחייבם מטעם אחר, [ול"ח לאו שאין בו מעשה, מ"מ חשיב קצת מעשה דעי"פ דיבורם נפסד הבעל, תוס'].

עדים זוממים שהביא האב והוזמו, לר"ז ב' דינים הם ולכך לוקין אותו ונותנים ק' סלע בבי"ד של שלשה, והעדים נסקלין בבי"ד של כ"ג, דהלא אם לא הוזמו זוממים שהביא האב דיש לאב דין עם הבעל להלקותו ולממון, ודין עם העדים למיתה, ובשם ר' אבהו דין אחד הוא והכל בכ"ג הנה בלשון הירו' משמע דכבר הוזמו עדי האב או עדי הבעל בכ"ג, ועתה כשבאים ליטול ממון וקנס צריכים כ"ג, והוא חידוש, ויותר נראה כפי' הר"ן דפי' דכשבאים להזים עדי הבעל או האב צריכים כ"ג, ונח' האם יכול להזים לחייב ממון בב' אף שדין א' הוא, ולפי"ז נמצא דהבעל יהיה חייב ממון אף שדין הנערה עדיין בסקילה, וכן בהוזמו עדי האב בג' יחוירו ממון אף לבעל אף שעדיין עדי האב במיתה, אלילה"ק לר' אבהו מדתניא 'אל זקני העיר' זה בי"ד של ג' שהם המובחרים שבעיר, 'השערה' זה בי"ד של כ"ג ונמצא דתובע ממון בג', דס"ל דאתיא כר"מ דהנה נח' **בכמה דנים אונס ומפתה ומוצש"ר** לר"מ בשלשה, ולחכמים מוצש"ר בכ"ג שיש בו דיני נפשות, לר' מנא נח' בנערה מאורסה א"נ משניסת וכשלא בא לסוקלה, לחכמים רק במקום שמתחייבת מיתה, מתחייבת ממון, אבל מוצש"ר באופן שיש חיוב מיתה לכו"ע במקום חיוב העדים שם מתחייב ממון ונמצא דלכו"ע הוו שתי דיינין ואתיא כר"ז, ולר' יוסי בר בון נח' במוצש"ר שיש חיוב מיתה כדתני במח' ר"מ וחכמים, ולחכמים לעולם בכ"ג, ואתיא כר' אבהו דלר"מ ב' דינים ולחכמים דין א'.

חיוב הבעל משעה שיוזמו העדים ולא מהני הכחשה, והיינו לחיוב מלקות וק' סלע, וזמן חיוב הקנס, לר' יונה בסוף שישולם החיוב לאחר הזמת העדים, ולר' יוסה משעה ראשונה דמתחייב על השעה שהוציא ש"ר, והובא לעיל ג"מ בעמדה בדין משבגרה אם מתחייב על שעה ראשונה חייב, עוד צ"מ בתבע האב את הבעל ממון והוזמו עדי הבעל בבי"ד של ג' דחייב הבעל ממון אבל לא התחייבו העדים סקילה, ולמ"ד בסוף כיון דדין הנערה עדיין ליסקל אינו בדין מוצש"ר ואין חיובו אלא משיוזמו עדיו ויגמר דינם.

ר' יוסי הק' לר' יונה דאי בתר בסוף לא מצינו לר"מ דמוצש"ר בג' והיינו לוקה ונותן ק' סלע בג' כיון דאין חיוב עד שהעדים נסקלים בכ"ג, אבל אמר ר' מנא דאי משום הא אילה"ק [א.ה. לכאו' צ"ל דאכתי ילה"ק] לר' יוסי מ"ט לרבנן מוצש"ר דוקא בכ"ג הלא שייכא גם בג' כמ"ד במכות פ"ק ה"ז דעדים זוממים צריכים התראה ובכה"ג שלא התרו למיתה לוקה ונותן ק' סלע בג' והיינו שהתרו למלקות וממון, [ומשמע דלוקין מחמת שהתרו למלקות, [אבל לממון מבואר בתוס' מכות ד. דאי"צ והרמב"ן פליג], והא דהוי עדות שאאי"ל דהלא אין העדים בסקילה וה"נ אין הנערה בסקילה, צ"ל דכיון דלוקין סגי, ועי' תוס' ריש מכות, א"נ אף הנערה רק תפסיד כתובתה, ודכ' אם אמת, היינו דראויה ליסקל כיון דהעידו בה עדים], אמנם באופן שהתרו לסקילה העדים נסקלין בכ"ג, אבל אמרו דאינו כן ובכה"ג שהתרו לסקילה איכא דין מוצש"ר.

להערות והארות וקבלת הגליון, ניתן לפנות במייל: lishne.klile@gmail.com
כמו"כ ניתן לקבל את הגליון בנקודות ההפצה ובמייל של 'מכון תמצית הש"ס': 7692282@gmail.com